

Väsby centrum, Upplands Väsby kommun

Kulturmiljöutredning

2024-10-11

Nyréns Arkitektkontor

VÄSBY CENTRUM KULTURMILJÖUTREDNING

Uppdragsgivare: Upplands Väsby kommun via Amanda Forsberg och Teodor Mattsson

Medverkande Nyréns Arkitektkontor:

Fredrik Innerstedt, uppdragsansvarig byggnadsantikvarie, sakkunnig certifierad kulturvärden (KUL2)

Lenore Weibull, byggnadsantikvarie, sakkunnig certifierad kulturvärden (KUL2)

Maria Engström, landskapsarkitekt LAR/MSA, planeringsarkitekt FPR/MSA

Fanny Sundberg, planeringsarkitekt FPR/MSA (GIS)

Nyréns Arkitektkontor

Omslagsbild: Flygfoto från ca 1972, Upplands Väsby kommun.

Innehåll

Inledning

Bakgrund och syfte
Metod och upplägg
Avgränsning
Gällande lagrum
Övriga förutsättningar

Kartsekvens - Historik

Historik - Upplands Väsby centrum

Historik - Kartsekvens centrumbyggnaden efter 1975

Historik - Kartsekvens Kyrkvägen efter 1975

Historik - Kartsekvens Djäknestigen/Blåvägen efter 1975

Historik - Bebyggelsens ålder

Stadsbildsanalys

Upplands Väsby centrum
Fyrklövern - pågående stadsutveckling runt centrum
Centrums möte med omgivande bebyggelse
Siktlinjer

Nulägesbeskrivning - Centrumbebyggelse

Vårdcentralen
Skivhusen längs Dragonvägen
Centrumbyggnaden
Vilunda kyrka

Identifikation av kulturhistoriskt värde

Kulturhistoriskt värde
Landsbygd blir stad - "De stora programmens tid"
Spår av äldre markanvändning
Storskalig och repetitiv modernism

4 Rekommendationer - Att ta tillvara och utveckla 40

4 Att ta tillvara och utveckla 40
4 Säkerställa siktlinjer 40
4 Anpassad höjdskala 40
5 Anpassad utformning och planstruktur 40
5 Kulturhistoriskt skydd 40

8 Urval vyer med kulturhistoriskt värde 42

Vystudie 42
12 Urval av vyer 42

20 Vy 1 43

22 Vy 2 44

24 Vy 3 45

26 Vy 4 46

28 Vy 5 47

30 Källor 48

31 Litteratur 48
32 Arkiv 48
34 Internet 48
37 Otryckta källor 48

38 48

38 48
38 48
38 48
39 48

Inledning

Bakgrund och syfte

Upplands Väsby kommun har påbörjat planarbete för Väsby centrum. Syftet med detaljplanen är att pröva möjligheterna att utveckla Väsby centrum med förskola och cirka 600 bostäder med service samt handel på bottenplan. Den största delen av den tänkta exploateringen planeras på mark som idag är hårdgjord, asfalterad eller stenlagd mark. Genom en utveckling av Väsby centrum planeras för en miljö med blandade funktioner, där Väsbyns invånare har nära till bostäder, service och handel. Utvecklingen går i linje med kommunens översiktsplan.

Upplands Väsby kommun har gett Nyréns Arkitektkontor AB i uppdrag att göra en kulturmiljöutredning som underlag till det pågående planarbetet. Syftet med kulturmiljöutredningen är att undersöka, beskriva och analysera vari de kulturhistoriska kvaliteterna inom utredningsområdet området består i. Den framtagna kunskapen ska fungera som ett stöd i planeringen så att kulturhistoriska kvaliteter kan tas tillvara som en tillgång i stadsutvecklingen och i möjligaste mån integreras i det område som står inför omvandling. Syftet är också att kulturmiljöutredningen ska utgöra ett underlag i den avvägning mellan allmänna (bl.a. kulturvärden) och enskilda intressen som ytterst görs av stadens tjänstemän och politiker. Syftet är också att kulturmiljöutredningen ska kunna utgöra ett underlag i senare bedömning av förslag till ny bebyggelse inom området.

Utredningen innehåller historik, stadsbilsanalys, nuläges- och karaktärsbeskrivning, identifiering av kulturhistoriska värde samt råd och riktlinjer. Ett urval av vyer med beskrivning av kulturhistoriska värden har gjorts, som underlag till kommande konsekvensanalys.

Metod och upplägg

Arbetet med kulturmiljöutredningen har bedrivits i en grupp bestående av byggnadsantikvarier och landskapsarkitekt med inriktning på kulturmiljö. Besök och inventering på plats genomfördes under vår och sommar 2024.

Den kulturhistoriska värderingen är en fri tillämpning av dels Riksantikvarieämbetets plattform för kulturhistorisk värdering och urval från 2015, dels analysmetoden i "Kulturhistorisk värdering av bebyggelse" från 2001. Utifrån metoden har områdets kulturhistoriska värde identifierats med utgångspunkt från historik och områdets tillkomst, en inventering av området och karaktärisering av närliggande stadsbild. Analysens utfall grundar sig på platsens historiska och fysiska kvaliteter. Därtill har ett antal viktiga vyer valts ut och beskrivs avseende sitt kulturhistoriska värde.

Avgränsning

Kulturmiljöutredningen omfattar i huvudsak aktuellt detaljplaneområde. Men för att beskriva och värdera Väsby centrum har ett större område avgränsats i samverkan med kommunen. Det större utredningsområdet omfattar samtliga intilliggande kvarter/stadsdelar. Både historik och analys berör till viss del ett det större utredningsområdet.

Ovan: Väsby centrum med markering av ungefärligt utredningsområde.

Nedan: Väsby centrum med det aktuella planområdet markerat.

Inledning

Gällande lagrum

Plan- och bygglagen (2010:900)

Generella varsamhetskrav enligt Plan- och bygglagens (PBL) 2 kap. 6 § gäller:

"Vid planläggning, i ärenden om bygglov och vid åtgärder avseende byggnader som inte kräver lov enligt denna lag ska bebyggelse och byggnadsverk utformas och placeras på den avsedda marken på ett sätt som är lämpligt med hänsyn till

1. stads- och landskapsbilden, natur- och kulturvärdena på platsen och intresset av en god helhetsverkan, [...]"

I föreliggande utredning bedöms delar av bebyggelsen inom planområdet; de två skivhusen, Vilunda kyrka och vårdcentralens högdelen vara särskilt värdefulla byggnader. Detta innebär att ombyggnader kan behöva prövas mot bestämmelser om varsamhet och förvanskningförbud i PBL 8 kap.

PBL 8 kap. 13 §:

"En byggnad som är särskilt värdefull från historisk, kulturhistorisk, miljömässig eller konstnärlig synpunkt får inte förvanskas."

PBL 8 kap. 14 §:

"Ett byggnadsverk ska hållas i vårdat skick och underhållas så att dess utformning och de tekniska egenskaper som avses i 4 § i huvudsak bevaras. Underhållet ska anpassas till omgivningens karaktär och byggnadsverkets värde från historisk, kulturhistorisk,

miljömässig och konstnärlig synpunkt. Om byggnadsverket är särskilt värdefullt från historisk, kulturhistorisk, miljömässig eller konstnärlig synpunkt, ska det underhållas så att de särskilda värdena bevaras."

PBL 8 kap. 17 §:

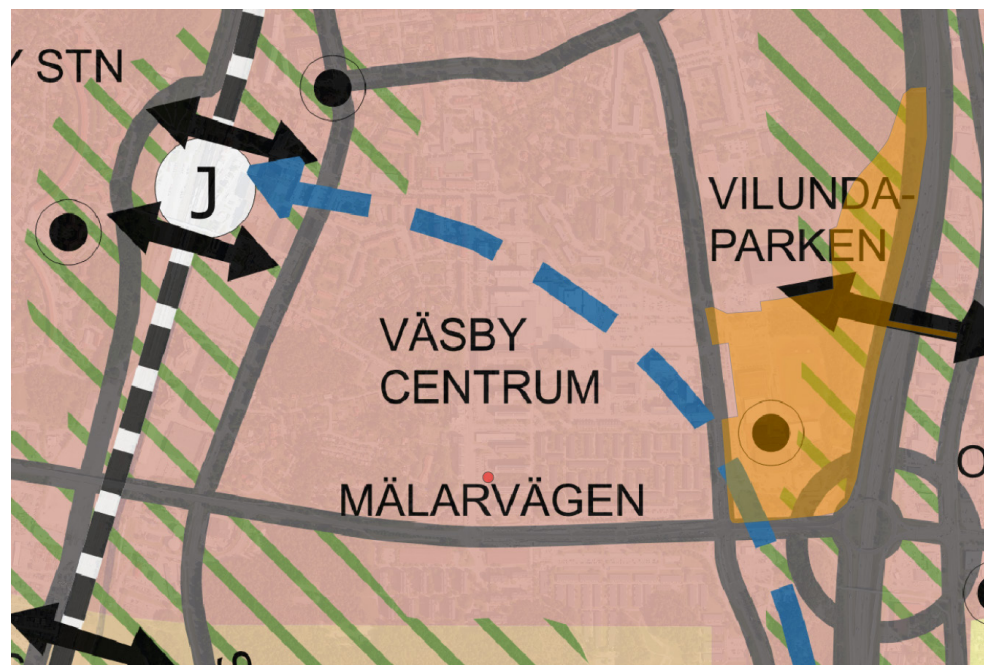
"Ändring av en byggnad och flyttning av en byggnad ska utföras varsamt så att man tar hänsyn till byggnadens karaktärsdrag och tar till vara byggnadens tekniska, historiska, kulturhistoriska, miljömässiga och konstnärliga värden."

Övriga förutsättningar

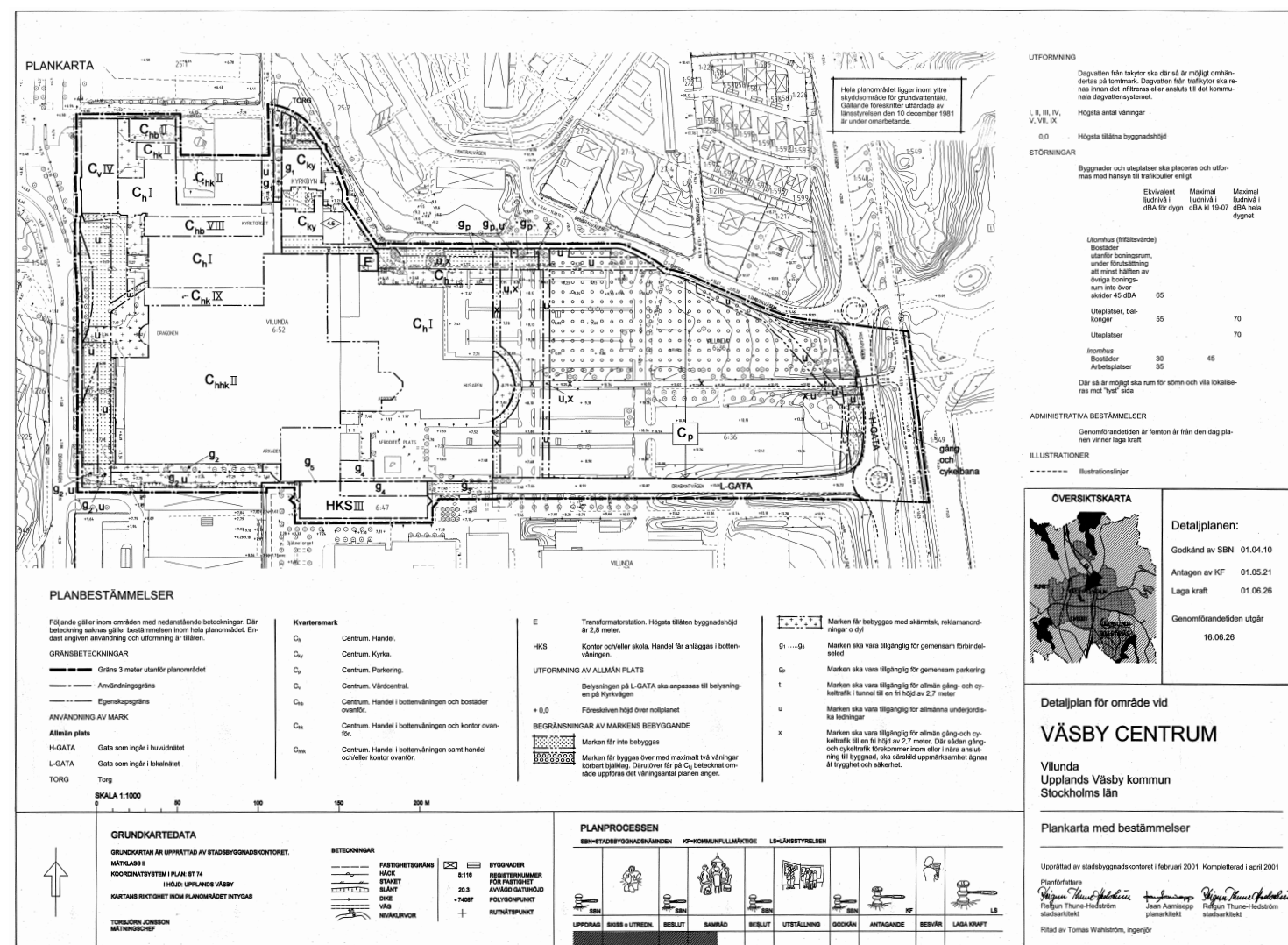
Översiktsplan

I översiktsplanen Väsby stad 2040 och kartan "Framtidsbild Väsby" så anges aktuellt planområde som "Tät stadsbygd" vilket betecknar översiktsplanens tätaste områden. I översiktsplanen finns även beteckningarna "medeltät stadsbygd", "småskalig stadsbygd" samt "landsbygd".

För Väsby centrum anges bland projektet Fyrklövern, som bidrar med bostadsvariation, tillskott av mötesplatser och grönstruktur. Enligt översiktsplanen anges att en tyngdpunkt i planeringen i Väsby centrum ska ligga på mötesplatser i form av parker och trivsamma och trygga offentliga miljöer

Utsnitt av "Framtidsbild Väsby" ur översiktsplanen. Vilunda och Väsby centrum markerat som tät stadsbygd.
Källa: Väsbykartan

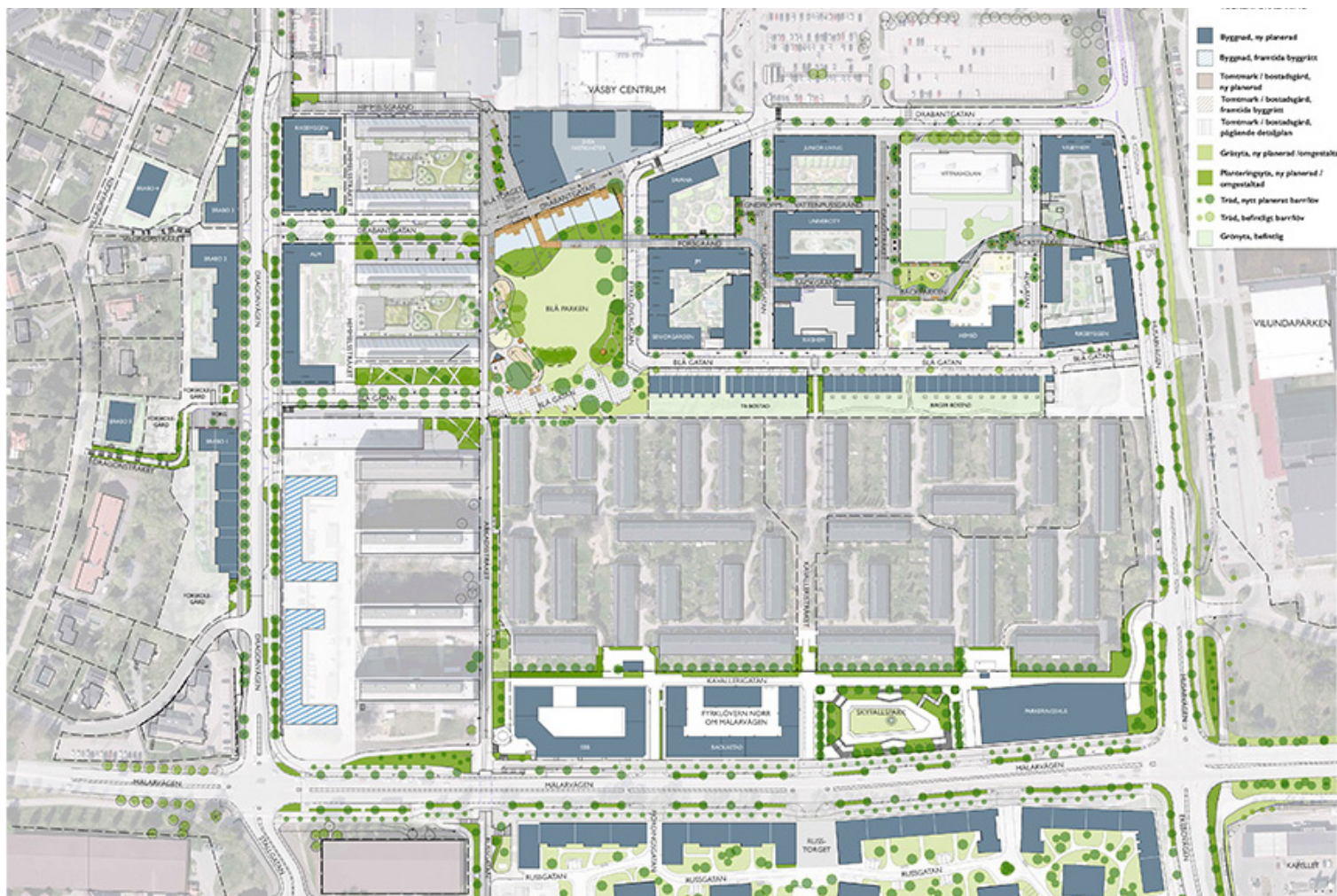

Fyrklövern är ett större stadsutvecklingsprojekt i centrala upplands Väsby. Området gränsar till gatorna Drabantgatan, Husarvägen, Målarvägen och Dragonvägen. Det ska utvecklas till en stadskärna med ett stadsmässigt utbud av bostäder, lokaler, service och mötesplatser. Projektet är under uppförande och utgör en förutsättning vid bedömningarna i denna utredning.

Upplands Väsby har ett kulturmiljöprogram daterat 1988. Här är områden med särskilt kulturhistoriskt värde utpekade. Upplands Väsby centrum ingår inte i kulturmiljöprogrammet.

Gällande plan, upprättad 2001, Upplands Väsby kommun.
Källa: Väsbykartan

Inledning

Illustrationsplan Fyrklövern 2012-10-24, Upplands Väsby kommun.

Historik – Kartsekvens

Storskifte 1815

Källa: Lantmäteriet

- I norr är Vilunda gård etablerat (1).
- Söder om Vilund gård är några längre ekonomibyggnader uppförda.
- Marken för planområdet består vid denna tid i huvudsak av odlingsmark, omnämnt som Vilunda gårde (2). Odlingsmarken är uppdelad i mindre, smala tegar. Odlingsmarkerna är omringade med skogspartier (4).
- I ungefärligt läge för senare tågstation, och i anslutning till ån, är en verksamhet etablerad, Väsby verkstäder (3).

Häradsekonomska kartan 1901-06

Källa: Lantmäteriet

- Järnvägen har anlagts och en den nya stationen uppförts i Upplands Väsby (1). Grundförutsättningen för ett stationssamhälle är på plats.
- Den huvudsakliga vägsträckningen mellan Stockholms och Uppsala har tillkommit i dalgången öster om Stockholmsåsen (2).
- Lilla Vilunda gård är uppförd söder om Vilunda gård, på andra sidan odlingsmarken.
- Både ett missionshus och kapell nämns i kartans norra och södra riktning
- Ett antal av övriga äldre vägsträckningar framgår på kartan.
- Dikning över Vilunda gårde som senare också blir väg (3).

Historik – Kartsekvens

Generalstabens karta 1919

Källa: Lantmäteriet

- Det mer ordnade samhället omkring Väsby station håller på att planeras, utvecklas och bebyggas. Kartan bör jämföras med stadsplanen från 1910. Även vägnätet har utvecklats ytterligare med tydliga kvarter utlagda öster om järnvägen.
- I anslutning till järnvägen har flera av samhällets verksamheter etablerats. I huvudsak industriverksamheten kring Optimus (1).
- Ladorna norr om Vilunda gård finns inte kvar på kartan och har sannolikt rivits.
- Diagonalt över Vilunda gårde sträcker sig en väg i tidigare sträckning för dike.

Ekonomisk karta 1954

Källa: Lantmäteriet

- På kartan omkring 1950-tal har Upplands Väsby börjat utvecklas till en tätort mer lik dagens. Flerfamiljshus (1) och större verksamhetsbebyggelse (2) i de centrala delarna närmast stationen samt villabebyggelse (3) enligt stadsplan 1910.
- Planen från 1910 har ersatts av en mer rationell plan med rakt dragna vägar som sammanbinder tätorten.
- Avstyckning är genomförd för villatomter samt för flerbostadshus runt Vilunda gård (4).
- De tidigare industrierna har fortsatt att växa i omfattning.
- Vilunda gårde är fortsatt öppet och obebyggt (5).
- Grustag har börjat anläggas i anslutning till Stockholmsåsen (6).

Historik – Kartsekvens

Ortofoto ca 1960

Källa: Lantmäteriet

- Vilunda gårde är fortfarande obebyggd mark.
- Utbyggnaden av tätorten har fortsatt med en tydlig koppling till järnvägen och stationen.
- Flerbostadsbebyggelse har även påbörjats att uppföras söder om Vilunda gård.
- Villaområdet vid folkets park, sydöst om stationen har växt ut ytterligare, samt även flerbostadshus längs nuvarande Centralvägen och genvägen är uppförda (1).
- Grustaget på Stockholmsåsen öster om Vilunda gårde har expanderat (2).

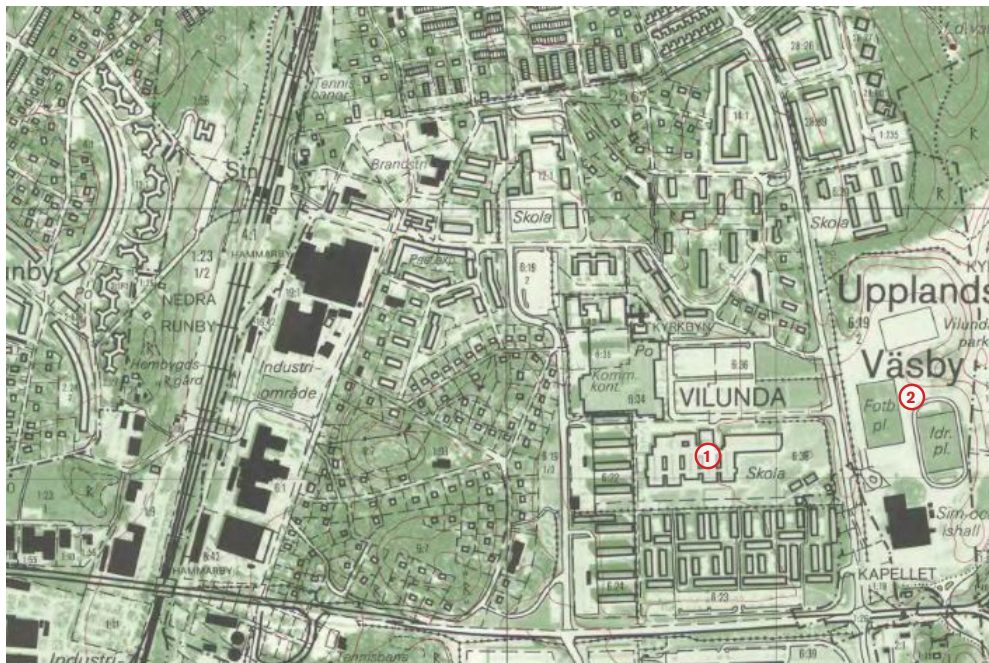

Ortofoto ca 1975

Källa: Lantmäteriet

- Vilunda gårde har tagits i anspråk för Väsbys centrum. Sekvensen med de blå skivhusen, längs nuvarande Dragonvägen, och centrumbyggnaden är under uppförande (1).
- Flera nya byggnader har tillkommit i anslutning till Vilunda gård och på dess tidigare närområde/omgivning (2).
- Tvåvånings bostadshusen, nuvarande Kalavagnen söder om Vilunda gårde, har samtliga uppförts (3).
- Tätorten växer norrut med rationellt uppförda bostadskvarter på tidigare jordbruksmark samt i skogen norr om Vilunda gård (4).
- Vilunda gårde kan fortfarande upplevas som det tidigare uppodlade och öppna fältet (5).
- Större delen av Stockholmsåsen är utgrävd. En smal skogsremsa är sparad mot bebyggelsen i norr (6). En bollplan har byggts i södra delen.

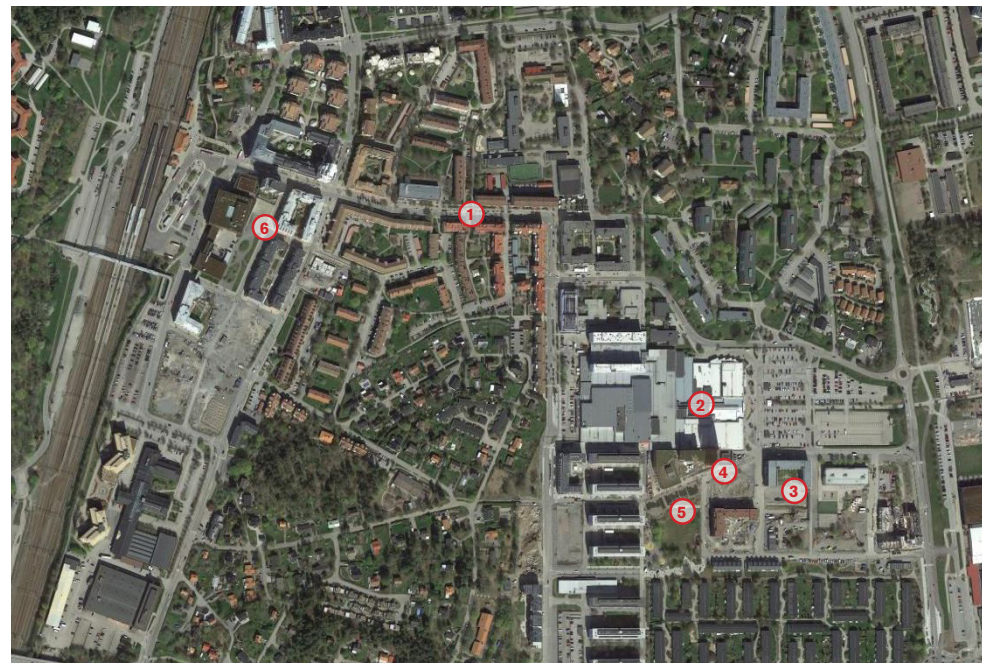
Historik – Kartsekvens

Ekonomiskskarta 1982

Källa: Lantmäteriet

- Vilunda gårde är fullständigt utbyggt enligt planer från slutet på 1960-tal och tidigt 1970-tal. Bebyggt med centrumbyggnad, bostäder, skola, kyrka och parkeringsplatser.
- Industriområdet har vuxit ytterligare på båda sidor spårområdet.
- Skolan, Vilundagymnasiet (1), uppförd i södra delen.
- En idrottsplats är uppförd öster om nuvarande Husarvägen (2).

Ortofoto 2023

Källa: kartbild.com

- Stråket mellan station och centrum, Centralvägen, har bebyggts med flerbostadshus till en sammanhängande stadsgata (1).
- Centrumbyggnaden är tillbyggd (2) i omgångar till sin nuvarande utbredning.
- Parkeringsytorna har expanderat ytterligare öster om centrumbyggnaden.
- Vilundagymnasiet har rivits och på dess plats är nya stadskvarter och under uppförande, enligt program för Fyrklövern (3). Ett nytt kvarter med ett högre punkthus har uppförts i direkt anslutning till centrumbyggnaden i söder (4).
- Söder om centrum har även en stadspark, Blå parken, med dagvattendammar uppförts (5).
- Verksamhetsområdet längs spårområdet håller på att omvandlas till blandad stadsbebyggelse med nya bostadskvarter, och bland annat en ny skolbyggnad (6).

Historik – Upplands Väsby centrum

Upplands Väsby innan 1950

Nuvarande Upplands Väsby omfattar ursprungligen tre socknar med medeltida ursprung: Hammarby socken, Fresta socken och Eds socken. Första gången som Hammarby och Frestanämns i de skriftliga källorna är 1291. Eds socken nämns första gången i ett odaterat brev från ca 1297-1305. Eds kyrkas äldsta delar härstammar från mitten av 1100-talet eller kort därefter. Fresta och Hammarby kyrka började uppföras i början av 1200-talet. Under 1500-talet var nuvarande Upplands Väsby en utpräglad bondbyggd, totalt fanns ca 100 gårdar varav de flesta hade utvecklats till byar.

Vilunda finns omnämnd i medeltida källor och i jordeböckerna från mitten av 1500-talet står att byn består av två hemman, som båda var ägda av frälset och brukade av landbor. Tre torp hörde till byn - Löt, Korpkulla och Kappale eller Kapellet. Alla tre torpnamnen lever fortfarande kvar i fastighetsnamnen. På ett av Vilunda hemman uppfördes 1674 en herrgård som blev säteri och kallades Stora Vilunda. Åtta år senare införlivades den gård som kallades Lilla Vilunda och som

Ovan till höger: flygbild över Väsby Villastad och industrierna vid järnvägsstationen. Längst upp till höger i bild syns Vilunda gårde som bebyggs först på 1960-talet. Foto omkring 1940.

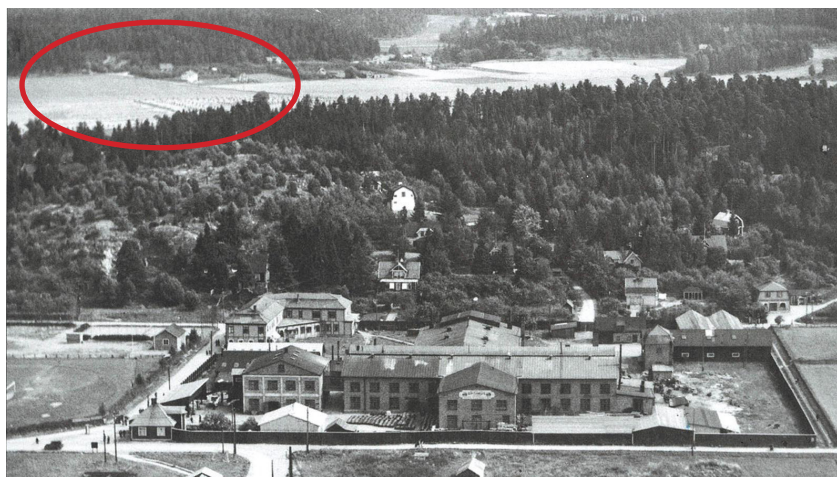
Fotograf: Oscar Bladh.

Källa: Upplands Väsby Kulturhistoriska miljöer.

Nedan till höger: flygbild över Optimus 1938. På åkrarna i bildens överkant ligger idag Väsby Centrum, ungefärligt markerat med röd ring.

Fotograf: okänd.

Källa: Väsby förr.

egentligen är det ursprungliga Vilunda. Platsen omtalas i medeltida handlingar, där Vilunda gammelbyhage nämns, vilket syftar på ett stort gravfält som idag kallas Norra Berget.

Centrala Upplands Väsby har vuxit upp på den f d gården Stora Vilundas marker. Vilunda gårde var dess odlingsmarker. År 1866 drogs järnvägen över markerna och vid stationen, som förlades till Väsby, växte ett mindre samhälle upp. När gårdens mark såldes i början av 1900-talet förlades industrierna Väsby verkstäder och Optimus till stationsområdet och tomter börjades styckas av för villabebyggelse. Vid järnvägsstationen växte ett naturligt centrum fram med bl a butiker, post och konsumaffär.

De första hyreshusen i Väsby uppfördes i början av 1940-talet men ännu in på 1950-talet bestod den centrala delen i huvudsak av ett mindre villasamhälle med arbetarbostäder vid industrierna och en centrumbildning vid stationen. Den f d gården Stora Vilundas jordbruksmarker låg ännu i huvudsak obebyggda. Upplands Väsby kommun bildades 1952 genom en sammanslagning av Hammarby, Ed och Fresta kommuner till följd av riksdagens beslutade kommunreform.

Genom 1947 års byggnadslag fick kommunerna planmonopol och kraven på planläggning skärptes. Inför kommunsammanslagningen hade Eds kommun framlagt en generalplan år 1948 följt av Hammarby och Fresta 1951. Ingen av de f d kommunernas planer fastställdes men kom att ligga till grund för Väsby utveckling under 1950- och 60-talen. Utbyggnaden föreslogs ske i en vid båge runt Vilunda gårde, som även i fortsättning avsågs vara obebyggt med fortsatt nyttjande

Historik – Upplands Väsby centrum

av åkerbruksjorden. Den nya bebyggelsen som uppfördes var framförallt flerbostadshus och grupphusbebyggelse med anledning av Väsbyakuta bostadsbrist.

Statsbanan Stockholm-Uppsala

År 1866 öppnade järnvägen mellan Stockholm och Uppsala och stationen Väsby förlades i Eds socken invid Väsbyån. Detta lade grunden till Upplands Väsby som stationssamhälle och den kommande utvecklingen till tätort. Den första stationsbyggnaden uppfördes 1865 och ritades av Adolf Edelsvärd. År 1907 fick järnvägen dubbelspår och i samband med det utökades bangården i Väsby. Det gamla stationshuset ersattes 1908 med ett nytt i nationalromantisk stil, ritat av Folke Zettervall som då övertagit rollen som chefsarkitekt på Statens järnvägar.

Under den första tiden fanns bara stationsbyggnaden vid järnvägen. Men efterhand växte vid 1800-talets slut ett småskaligt stationssamhälle fram med funktioner som post och en lanthandel, nuvarande Henriksborg. I anslutning till lanthandeln anlades den sedvanliga järnvägsparken som byggde vidare på tidigare trädgårdar i stationens närmiljö.

Ovan till vänster: Karta över Vilunda ägor från 1904. Väsby centrum's ungefärliga placering markerat med röd ring. Källa: Lantmäteriet.

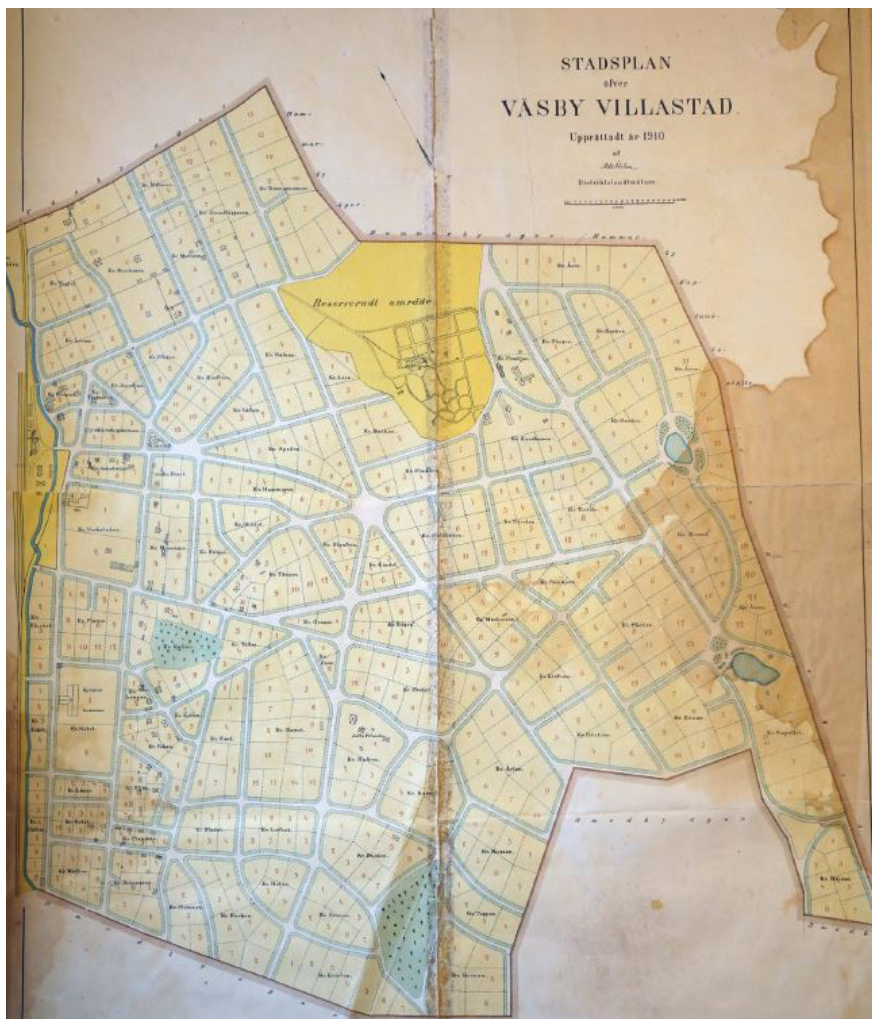
Nedan till vänster: foto över Vilunda gårde mot norr, 1965. Fotograf: okänd.
Källa: Så byggdes Väsby

1929 ändrades namnet Väsby till Upplands Väsby. Till en början ändrades stationsnamnet endast när det gällde posttrafiken. Det gjordes på grund av att det fanns många poststationer i Sverige som hette Väsby vilket gjorde att posten ofta kom fel. Det var först på 1950-talet som stationen i sin helhet ändrade namn till Upplands Väsby. Stationens ursprungliga koppling till perrongen försvann under 1970-talet p.g.a. ombyggnaden till pendeltågstation. Perrongerna anpassades till uppgångar i en ny tunnel under spåren.

År 1901 blev Anton Tamm disponent i familjebolaget Skultuna bruk norr om Västerås. Men redan 1903 lämnar Tamm bruket och köper herrgården Stora Vilunda med dess vidsträckta marker som då hörde till gården. Den enda bebyggelse som fanns i Väsby vid denna tid var en stationsbyggnad, en lanthandel samt några mindre byggnader intill. All övrig mark var åkermark som tillhörde Stora och Lilla Vilunda.

Samma år som köpet av Stora Vilunda hade Anton Tamm blivit verkställande direktör i AB Optimus som tillverkade fotogenkök och blåslampor. Företaget hade grundats 1899 av ingenjörerna Petter Östberg (Anton Tamms kusin), Carl Neiglich och Carl Böös och de började i liten skala i Östbergs verkstad på Kungsholmen i Stockholm. Tamm såg behovet av en underleverantör till Optimus och i närheten av Väsby järnvägsstation fanns ledig byggbar mark med goda kommunikationer inte allt för långt från staden. Här startade Tamm Väsby Verkstäder som till en början specialiserade sig på mässingsrördragning. Verkstaden framställde både mässingsrör och kopparrör till Optimus produkter.

Historik – Upplands Väsby centrum

Stadsplan över Väsby Villastad 1910. Upprättad av Nils Åhlin.
Källa: Upplands Väsby kommun.

Väsby Villastad

Upplands Väsby växte fram från järnvägen samt från Vilunda gårds ägor. I takt med att industrier etablerades längst med järnvägen började villatomter att avstyckas. År 1908 började Anton Tamm stycka av Stora Vilundas mark och sälja tomter i större omfattning än tidigare. 1909 startade aktiebolaget Väsby Villastad och lantmätaren Nils Åhlin utarbetade en stadsplan. På planen syns att 65 tomter då redan var bebyggda, antingen med trähus eller med hus av tegel från tegelbruket. Planen fastställdes aldrig men utgjorde ändå utgångspunkten för utbyggnaden av samhället under de första årtiondena. Den befintliga stationsmiljön integrerades i stadsplanen som en fond för områdets nya huvudgata, nuvarande Centralvägen.

Terränganpassad stadsplan

Nils Åhlins stadsplan för Väsby Villastad är typisk för sin tid och placerade tomter och framdraging av vägar med stor hänsyn till befintliga topografi ska förutsättningar. Det resulterade i oregelbundna byggnadskvarter och gator som slingrade sig fram i landskapet. Internationella impulser kom framför allt från den österrikiske arkitekten Camillo Sitte och trädgårdsstäder i England och Tyskland. Under början av 1900-talet utformades många stadsplaner runt om i Sverige med konstfulla mönster av mjukt svängda gator där små oregelbundna platser och planteringar vävdes in. De var omväxlande och visade en omsorg om detaljerna som t.ex. inplacering av byggnader, fondmotiv och pittoreska inslag. Framförallt förverkligades dessa nya idéer i förstäder med villa- och egnahemsbebyggelse.

Även om stadsplanen för Väsby Villastad inte formellt fastställdes kom den att vara vägledande för exploateringen av området ända in på 1960-talet, då den övergavs.

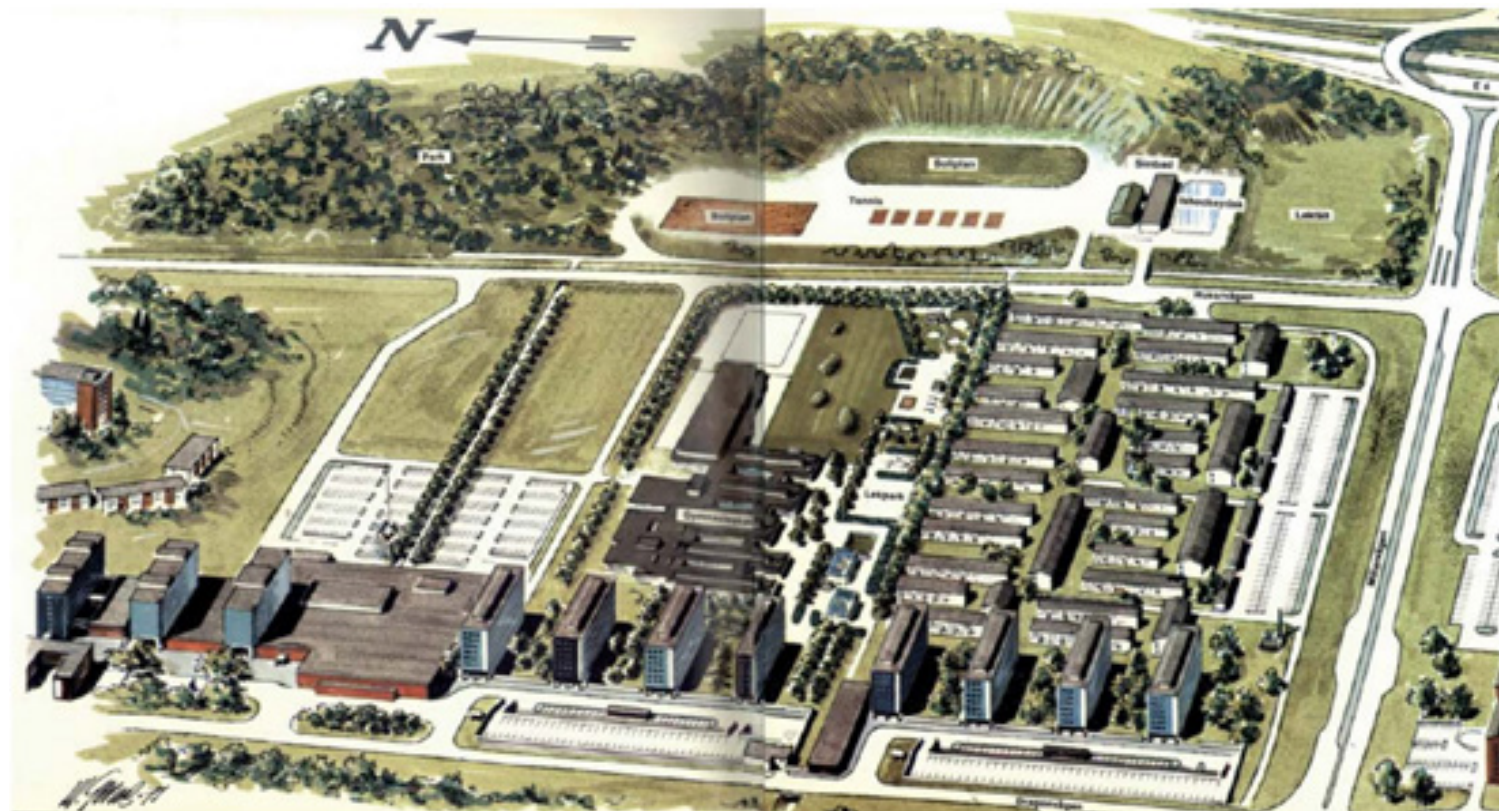
Industrisamhälle

Arbetarnas bostäder byggdes närmast fabrikerna och företagen sålde tomtmark och hjälpte till med lån till uppförandet. Det var små villor som vanligtvis byggdes av arbetarna själva på ledig tid. Företagen uppförde egna flerfamiljshus och bostadsbaracker med lägenheter som hyrdes ut till de anställda. 1910 fick Väsby villastad sin första folkskola, ett stort tvåvånings stenhus. Under perioden 1915-1945 var folkmängden relativt konstant och Väsby villastad utvecklades till en självförsörjande industriort och hade redan från början karaktär av patriarkaliskt brukssamhälle. Industrierna gav arbete och hade också en social funktion i samhället i och med att de ägde mark och bostäder. Förutom Väsby Verkstäder och Optimus fanns kvarn, såg, brädgård och smidesverkstad. Inte förrän på 1940-talet förändrades förutsättningarna i och med att samhällsansvaret allt mer kom att flyttas från företagen till kommunen.

Historik – Upplands Väsby centrum

Vart ska Centrum ligga?

När Centrum skulle byggas kom stationsområdet först på tal. Det hade varit den självklara mötesplatsen i Upplands Väsby och flera markägare förberedde sig för att utöka stationsområdet. Ett alternativ var Vilunda gårde som då var ett öppet fält. I kommunnämnden blir frågan uppdelad i läger där hälften förordar gårdet och hälften stationsområdet. En trafikutredning utfördes som visade att tillförseln av bilar skulle bli för kraftig och ohållbar i stationsområdet samtidigt förespråkades centrum längst stationen där pendlarna rörde sig. 1966 beslutades i kommunnämnden att centrum skulle uppföras på Vilunda gårde. Trots att det stred mot generalplanen från samma år. Generalplanen som togs fram av Jörgen Curman 1966 med principen att centrum skulle växa fram i stationssamhället.

Visionsbild för centrum från början av 1970-talet. Illustration: Väsbyhem

Historik – Upplands Väsby centrum

Centrum byggs

Det var HSB som genomförde projektet med inomhusgalleria samt tio stycken sjuvånings skivhus på rad längst Dragonvägen. 1972 invigdes centrum. De invändiga väggarna var täckta i grönskan av hundratals växter. Syftet med centrum var att samla invånarna till en mittpunkt med boende, butiker och skola.

Projektet med centrum genomfördes i tre etapper:

-**1969** var det inflyttningsklart i 32 tvåningshus som inrymde 384 st lägenheter. Husen inordnades i mönster med varierad riktning av gavlarna. Mexiteglet som användes ansågs dystert och därav tillkom färgstarka plåtar i fasaden.

- **1971** stod de tio sjuvåningshusen i klarblå plåtfasad, de inrymde omkring 500 lägenheter klara. Det fanns delade meningar om hushöjderna, stadsarkitekten menade att det var väl högt.

- **1972** hölls invigningen och sista etappen som var själva centrumbyggnaden stod klar. Centrumbyggnaden ritades för att inrymma många funktioner, likt en hel stad. Med åren har byggnaden byggts om och till. Smala överbyggda gångar ledde till ett inomhustorg som delvis kunde öppnas upp vid fint väder.

Centrum fortatte utvecklas för att ge komplett service till Väsbyborna. År 1975 invigdes Vilunda kyrka, ritad av Hakon Ahlberg. Kyrkan har traditionell öst-västlig orientering och är murad i mörkrött tegel. Namnet Vilunda betyder "helig lund" och syftar på en gammal kultplats i området.

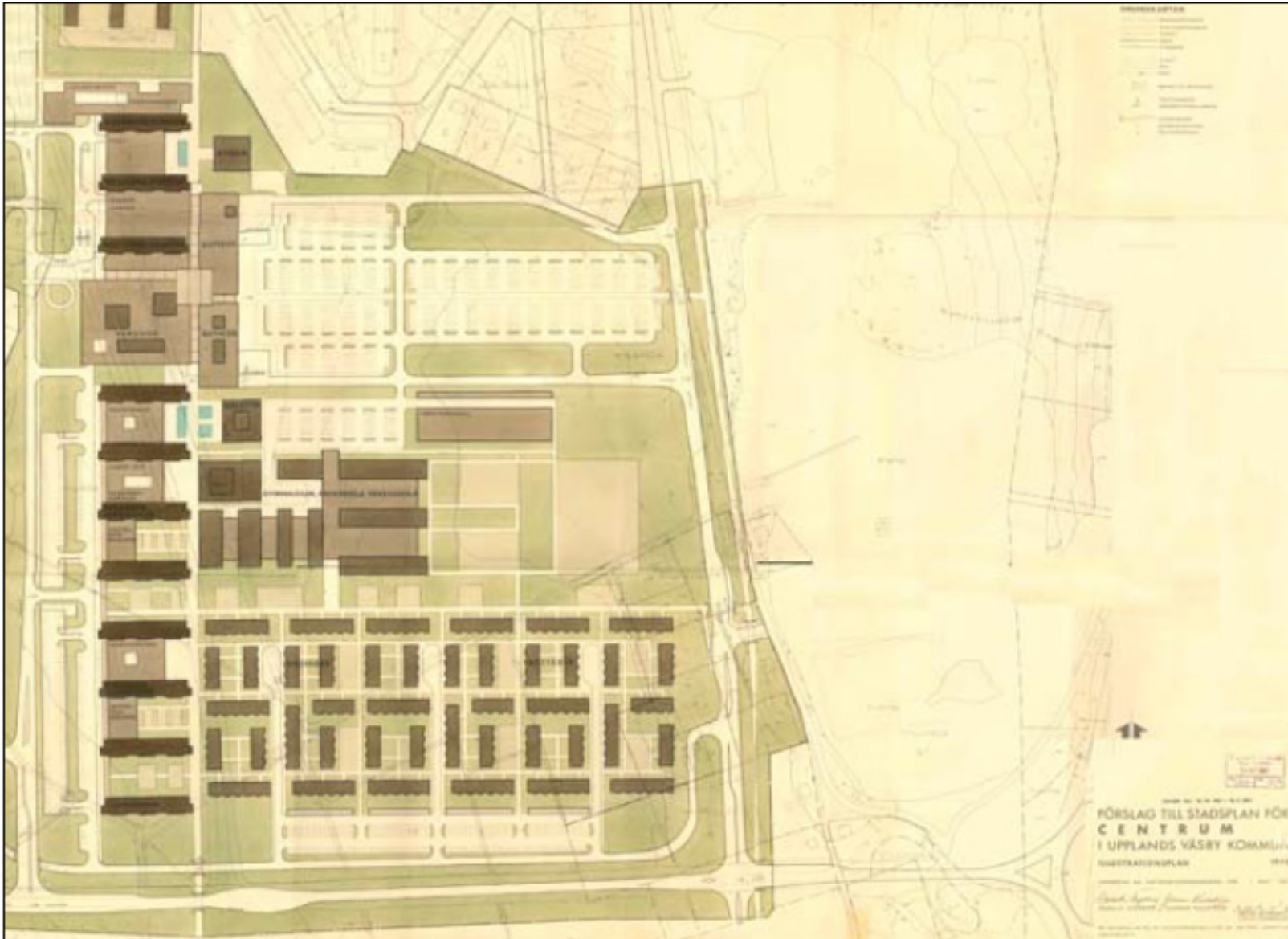
1977 godkänns bygglov för vårdcentralen i Upplands Väsby. Det är FFNS arkitektgrupp AB som står för ritningar. En klarblå byggnad i norra delen av centrum. I bygglovet betecknas den mest iögonfallande byggnaden i korsningen Kyrkvägen/ Dragonvägen som en utbyggnadsmöjlighet.

Ovan: Flygfoto från ca 1972, skivhus och centrumbebyggelse fullt utbyggt.
Källa: Upplands Väsby kommun.

Nedan: Blå skivhus med kortsidor längst med Dragonvägen.
Källa:

Historik – Upplands Väsby centrum

Förslag till stadsplan för centrum,
Illustrationsplan 1970,
Källa: Upplands Väsby kommun.

Historik – Upplands Väsby centrum

Ovan: Upplands Väsby centrum, östra entré, ca 1972.

Källa: Upplands Väsby kommun.

Ovan till höger: Foto över Väsby centrum mot nordväst från Glädjens trafikplats. Till vänster i bild syns den tidigare skolan vid centrum invid centumparkeringarna. Till höger syns resterna av Stockholmsåsen mellan E4 och idrottsområdet.
Källa: Upplands Väsby kulturhistoriska miljöer.

Till höger: Flygvy som visar bebyggelse uppförd omkring Stora Vilunda gård.
Fotograf: okänd.
Källa: Digitalt museum

[illegible]

Källa: Upplands Väsby kommun.

Historik – Kartsekvens Centrumbyggnaden efter 1975

Ortofoto ca 1975

Källa: Väsbykartan

- Centrumbyggnadens utbredning i plan ett par år efter nyuppförandet år 1972.
- Byggnaden har två tydligt utskjutande volymer i öst, med entréer för två olika varuhus.

Ortofoto 1995

Källa: Väsbykartan

- Centrumbyggnaden har byggts ut mot öst med två separata delar. En del som är centrerad (1) och en som vetter mot norr (2). Den centrerade delen är fortfarande idag synlig i fasaden mot öst och parkeringen.
- Den västra entréen är markerad med ett skärmtak (3).
- I centrumbyggnadens södra fasad har en byggnad uppförts jämsides med ett av de blå skivhusen (4).
- I anslutning till utbyggnaden mot öst har ett mindre torg uppförts i den södra delen (5).

Historik – Kartsekvens Centrumbyggnaden efter 1975

Ortofoto 2006

Källa: Väsbykartan

- Torget i söder har tagits bort och centrumbyggnaden har expanderats på samma yta mot sydost. Centrumbyggnaden har en sammanhängande fasad i liv (1).
- Inlastning har tillkommit vid norra fasaden (2).
- Påbyggnad på taket i västra delen (3).

Ortofoto 2020

Källa: Väsbykartan

- Tidigare anslutande byggnad längs södra fasaden är riven och ersatt med ett nytt kilformat kvarter (1).

Historik – Kartsekvens Kyrkvägen efter 1975

Ortofoto ca 1975

Källa: Väsbykartan

- Den norra huvudvägen passerar ännu inte centrumbebyggelsen (1).
- Nuvarande Suseboparken hänger tydligt ihop med övriga grönstråk inom den moderna bebyggelsen (2).
- Parkering till centrum är uppförd i väster (3).
- Nya skolor har uppförts norr om centrum (4).
- Kyrkan och vårdcentral ännu ej uppförda (5).

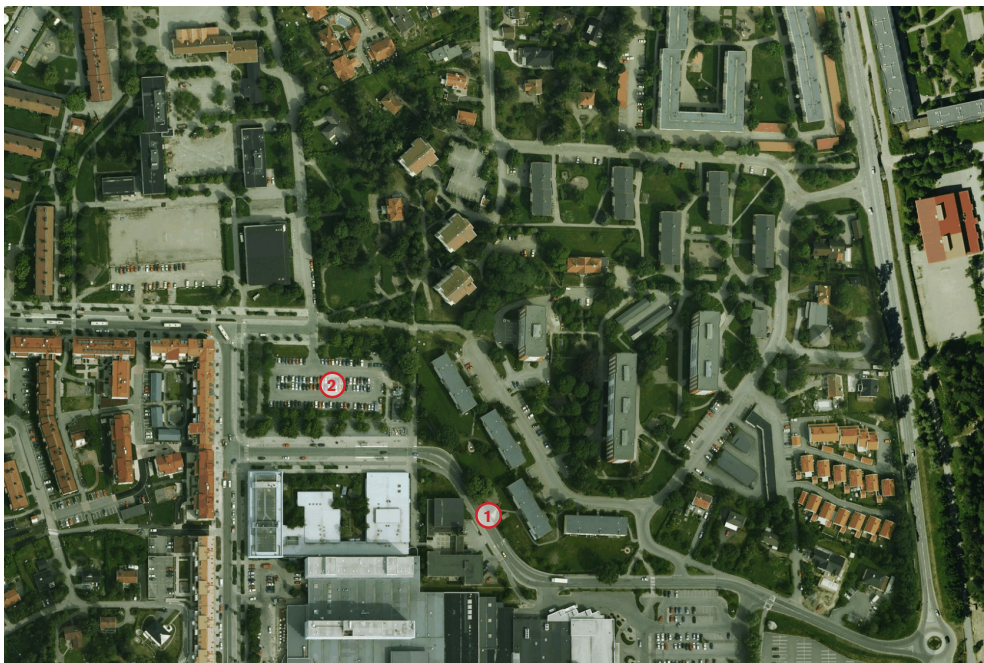

Ortofoto 1995

Källa: Väsbykartan

- Den norra huvudvägen passerar ännu inte centrumbebyggelsen (1), vilket bevarar delar av ett grönt sammanhängande stråk i denna del. Förtätningar i Suseboparken (2) har dock påverkat detta.

Historik – Kartsekvens Kyrkvägen efter 1975

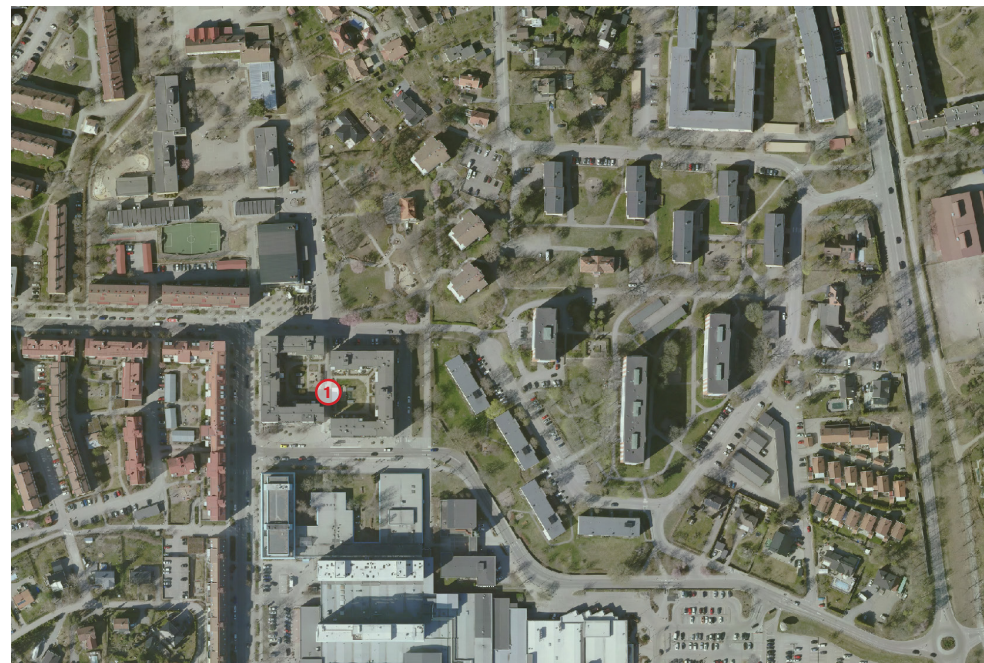

Ortofoto 2006

Källa: Väsbykartan

- Kyrkvägen har fått sin nuvarande sträckning direkt norr om centrumbebyggelsen (1), vilket bland annat påverkat kyrkans sammanhang.
- Tidigare skolbyggnaden norr om vårdcentralen är riven och ersatt med

markparkering (2), med en del grönytor och träd bevarade runt om.

Ortofoto 2020

Källa: Väsbykartan

- Tidigare markparkering nu ersatt av bebyggelse i ett slutet kvarter (1).

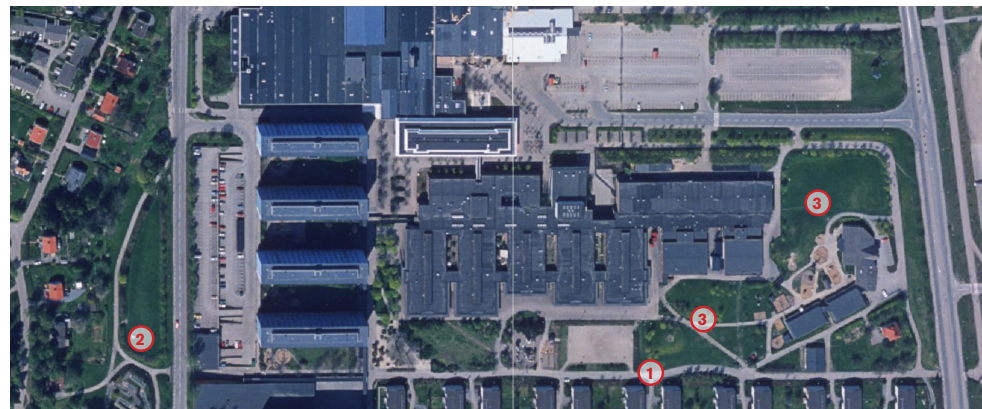
Historik – Kartsekvens Djäknestigen/Blågatan efter 1975

Ortofoto ca 1975

Källa: Väsbykartan

- Skivhusen i Väsby centrum fortfarande under uppbyggnad.

Ortofoto 1995

Källa: Väsbykartan

- Det långa raka öst-västliga stråket (1) som gav en siktlinje genom och tidigare knöt ihop Vilunda park med Folkparksområdet. Detta stråk tar även upp mötet med bostadsområdet i söder och deras gångvägar angör stråket.
- Det raka stråket över gårdet möter mer mjuka parkformer där terrängen stiger (2).
- Karakteristisk flytande gräns mellan gårdar, park och skola (3).

Historik – Kartsekvens Djäknestigen/Blågatan efter 1975

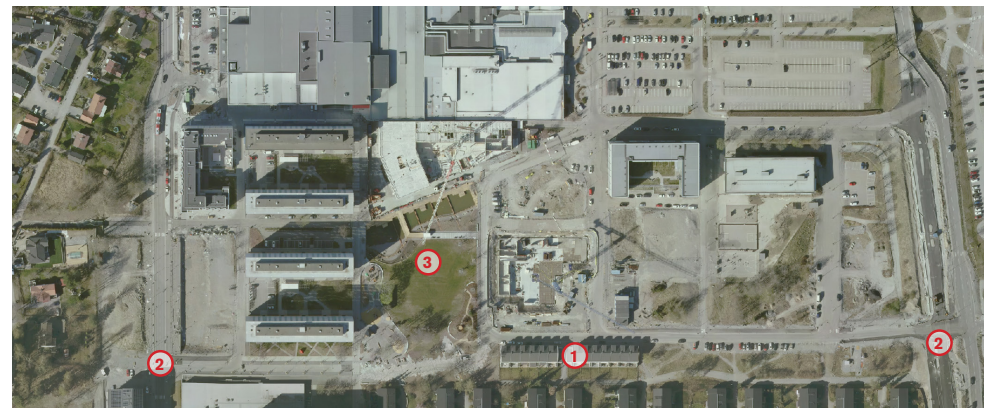

Ortofoto 2006

Källa: Väsbykartan

- Samma situation som ortofoto 1995.

Foto till höger visar tidigare trafikseparering i korsningen Dragonvägen och Djäknestigen.
Källa: Stockholms satelliter

Ortofoto 2020

Källa: Väsbykartan

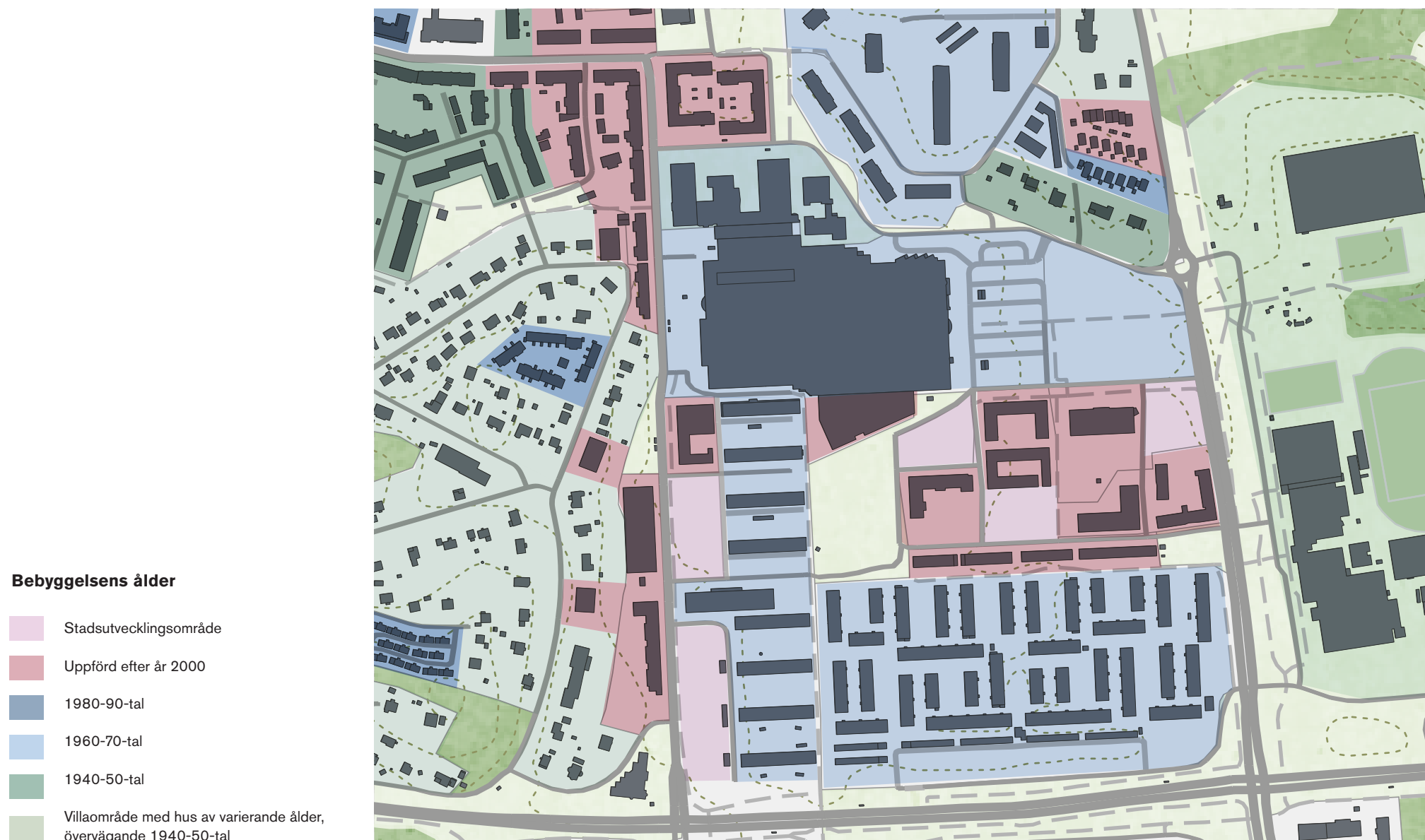
- Ny kvartersstadsbebyggelse har i flera delar ersatt den tidigare stadsplanens öppna kvarter. Nya bostadskvarter har uppförts i det öst-västra gång- och cykelstråket (1).
- Den tidigare trafiksepareringen har ersatts med en stadsgata och korsning i plan (2).
- Nya kvarter är under uppförande på platsen för den rivna skolan, dess gård och anslutande park.
- Den nya parken, Blå parken (3), har koncentrerats till den nord-sydliga gången vid de äldre Skivhusen.

Historik – Bebyggelsens ålder

Exempel på bebyggelsens årsringar runt centrum. Området har i huvudsak utvecklats under andra halvan av 1900-talet. Centrumbebyggelsen domineras av byggnader från 1960-70-tal, kringbyggda av nya stadskvarter uppförda efter år 2000.

Historik – Bebyggelsens ålder

Stadsbilsanalys

Upplands Väsby centrum

Centrala Upplands Väsby utgörs av centrumstråken som sammanbinder pendeltågsstationen med centrumgallerian längs Centralvägen och Dragonvägen. Upplands Väsby centrum ligger några hundra meter öster om stationen. Centrumet utgörs av köpgallerian och den intilliggande vårdcentralen och kyrkan, och omges av parkeringsytor, gröngjorda gårdsytor och mindre torgytor.

Centrumbyggnaden är uppfört ihop med de blå skivhusen, som i åtta våningar står enhetligt placerade i en tydlig rytm med mellanliggande gårdar längs Dragonvägen. Skivhusen bildar en visuellt framträdande bebyggelsegrupp och utgör fondmotiv sett från håll. Framför allt upplevs de från Dragonvägen och i längre vyer från Kyrkvägen och Husarvägen. De utgör ett identitetsskapande karaktärsdrag som markerar kommunens kommersiella centrum. Centrumgallerian har byggts till och på i omgångar men håller en lägre skala som underordnas skivhusens siluettverkan.

Sedan början av 2000-talet har den äldre bebyggelsen vid stationen och runt centrum kompletterats med nya kvarter längs Centralvägen och Dragonvägen. Gatorna har succesivt omvandlats till en sammanhängande, blandad kvartersstad. Den äldre centrumbebyggelsen och skivhusen har införlivats som en del av den nya kvartersstrukturen.

Bebyggelsens utformning från år 2000 och framåt varierar utifrån ålder men bebyggelsen håller i huvudsak en sammanhållen skala mellan 3-5 våningar. Entréerna är vända mot gatan som har en stadsmässig karaktär med trottoar, cykelbana, anlagda planteringar och gatuträd. I centrala lägen finns lokaler i bottenvåningarna.

Byggnadernas skala och relation till gatan sätter en gemensam ram, där de individuella husen uppvisar en större variation i utformningen avseende exempelvis takutformning, förekomst av fasadindrag och skalförskjutningar, burspråk, balkonger och utformning av entréer och sockelvåning. Puts är det dominerande fasadmaterialet, utfört med en mångfald av kulörer där varje trapphus ofta har en egen färg, vilket bidrar till att skapa en varierad stadsbild.

Skivhusen och centrum med påbyggnad mot entréplatsen vid Dragonvägen.

Centrumbyggnaden sett från norr med tillhörande parkeringsplats. Den låga volymen underordnas skivhusens siluettverkan, som upplevs tydligt i denna vy. Det guldfärgade Drabantehuset är ett nytt landmärke i centrum.

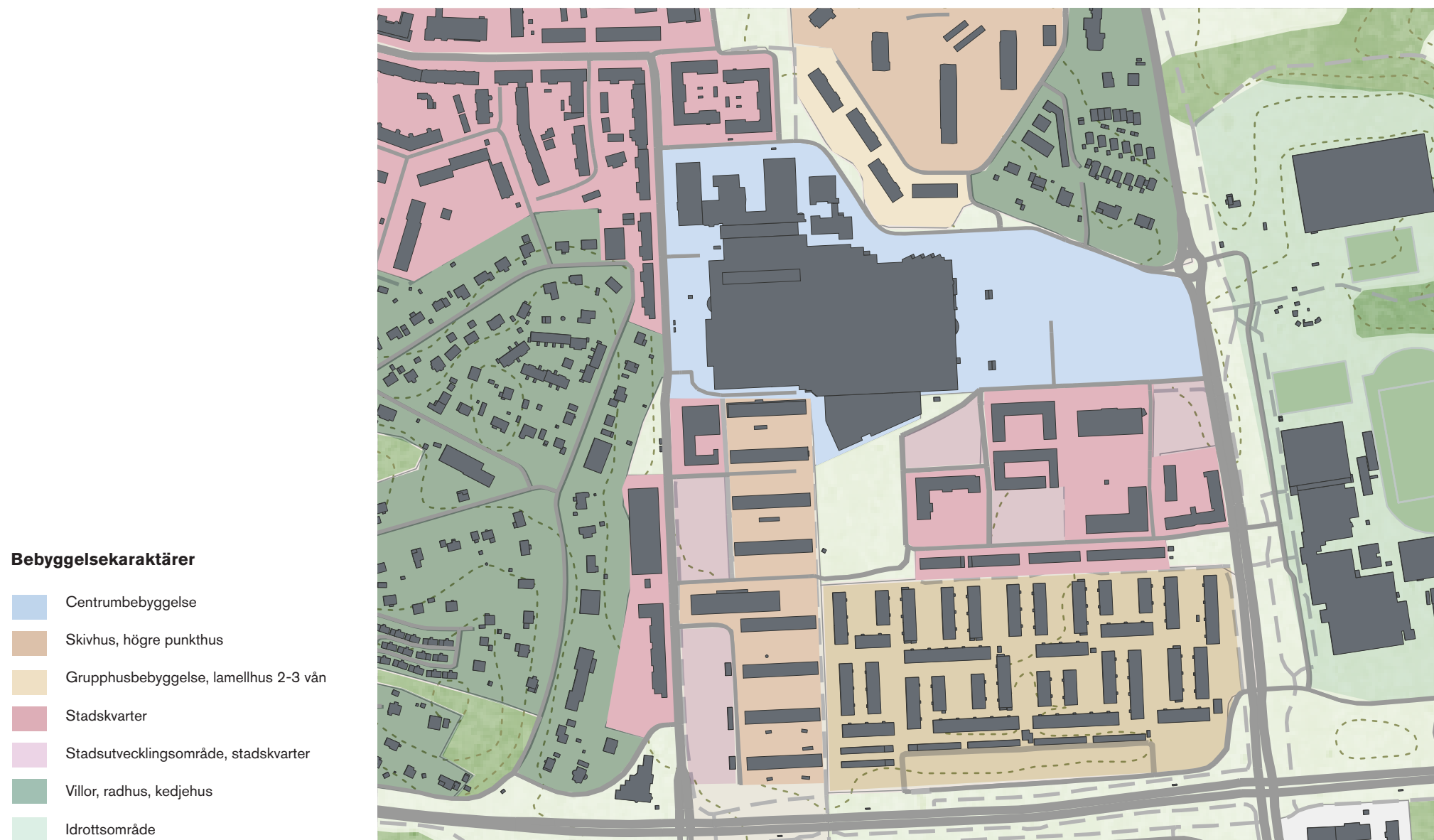

Bostadsbebyggelse från 2000-talet längs Centralvägen.

Kvarter vid Dragonvägen / Kyrkvägen med lokal i bottenvåningen.

Stadsbilsanalys

Stadsbilsanalys

Fyrklövern – pågående stadsutveckling runt centrum

Tidigare hårdgjorda ytor och parkeringsgarage har gett plats för nya kvarter längs Dragonvägen, som kransar in skivhusen med en ny årsring mot de kringliggande gatorna. Även mot Folkparksområdet har nya kvarter uppförts, som skapar en byggd front mellan gatan och det bakomliggande villaområdet. Ett släpp har lämnats där Folkparksområdets villor möter centrumbyggnadens västra entré. Här är den äldre bebyggelsestrukturen fortsatt avläsbar, med de småskaliga villorna på höjden som möter det indragna centrumets entrérum, med torg- och parkeringsytor mot Dragonvägen. Vårdcentralen sluter rummet mot norr.

Även öster om centrum håller ny kvartersbebyggelse på att uppföras, på platsen där Vilunda gymnasium tidigare låg. Fyrklöverns kvartersbebyggelse har en mer varierad utformning än 2000-talets utbyggnader, med en mångfald av fasadmaterial, färger och formspråk. Skalan varierar inom varje kvarter mellan 3-6 våningar och kvarteren är semislutna med öppningar in mot gårdarna. Parkering är löst genom garage i markplan som skapar upphöjda, underbyggda gårdar med slutna socklar inne i kvarteren. Etappen avslutas av en gata med stadsradhus i söder, som utgör ett skalanpassat möte med den bakomliggande äldre tvåvåningsbebyggelse från 1970-talet. I norra delen ligger Vittraskolan i två våningar med tillhörande utemiljö, integrerad i kvartersstrukturen som del av ett större bostadskvarter.

Villorna i Folkparksområdet möter centrumets västra entré vid Dragonvägen.

Nytt kvarter framför skivhusen längs Dragonvägen.

Nytt bostadskvarter på Vilundaskolans gamla tomt söder om centrum.

Kvarter söder om gallerian med nytt punkthus i 18 våningar.

Stadsradhus avslutar Fyrklövernområdet mot söder.

Stadsbilsanalys

Söder om centrum har gallerian byggts till med ett nytt guldfärgat kvarter med tre fristående volymer i olika skala placerade på en sammanhängande sockel. Kvarteret innehåller ett högt punkthus i 18 våningar som utgör ett nytt och karaktärsfullt landmärke som kan ses från långt håll. Punkthuset har därmed övertagit skivhusens funktion som centrummarkör höjdmässigt.

Framför det guldfärgade kvarteret har en ny park med grönytor, lekplats och stora dagvattendammar uppförts; Blå parken. Den tar upp rikttningsförändringar och hanterar mötet mellan punkthuset vid centrum, skivhusen och den nya stadsstrukturen. Parken ansluter till Dragongången, ett äldre trafikseparerat gångstråk längs skivhusen, som sammanbinder centrum med stadsdelarna söder om Mälärvägen. Den trafikseparerade strukturen är en del av 1960-talets trafiklösning och återfinns även vid gångstråket under Husarvägen, som binder samman centrum och idrottsområdet öster om Husarvägen. Ett gångstråk leder även till centrum norrifrån, mellan vårdcentralen och kyrkan över Kyrkvägen.

Utsikt över Blå parken, med nya stadskvarter till vänster och skivhusen som tecknar en tydlig rytm till höger.

Det trafikseparerade gångstråket mot centrum längs skivhusen.

Trafikseparerat gångstråk från centrum mot idrottsområdet, med gångtunnel under Husarvägen.

Centrums möte med omgivande bebyggelse

Centrumbebyggelsen och pågående stadsutveckling har koncentrerats till den tidigare jordbruksmarken i dalstråket söder och väster om Vilunda gård. Centrumbebyggelsen har en topografisk tydlig avgränsning där terrängen höjer sig mot omgivningen. På omgivande, tidigare skogsbevuxna höjder, finns en bred variation av bebyggelsegrupper med olika typer av bostadsbebyggelse från olika tider. De olika bebyggelsegrupperna utgör egna enheter med varierande skala, täthet och relation till terrängen den är placerad i. Från centrum är den omgivande topografin och angränsande bebyggelsegrupper avläsbara från centumparkeringen i öster och genom mötet med villorna i Folkparksområdet i väster. Äldre skogsträd som sparats mellan husen markerar höjderna sett från håll.

Norr om Kyrkvägen finns dels ett mindre villaområde, dels en bebyggelsegrupp med flerbostadshus vars skala trappar upp och markerar terrängens stigning. Flerbostadshusen har karaktär av hus i park och ligger omgivna av stora gårdsrum med entréerna bort från Kyrkvägen.

Mellan Husarvägen och E4 ligger ett idrottsområde med flera stora idrottshallar, simhall och bollplaner på delar av det som tidigare var Stockholmsåsen. Idrottsfunktionerna ligger omgivna av grönytor och stora parkerings- och angöringsytor mot Husarvägen. En skogsridå skärmar av området mot E4.

Stadsbilsanalys

Siktlinjer

De äldre stadsplanernas storskaliga, rätvinkliga och rationella planmönster i den flacka terrängen ger upphov till tydliga riktningar i stadsbilden, vilka kan upplevas i långa siktlinjer. Det gäller framför allt längs Dragonvägen och gångstråket Dragongången innanför skivhusen, där långa siktlinjer finns över stadsrummet. De långa siktlinjerna kompletteras av de återkommande utblickarna mellan skivhusen som upplevelsemässigt förstärker rytmen i den strikta planformen.

Även längs de äldre, långa raka gångstråken mellan centrum och omgivande målpunkter norrut och i öster; Suseboparken respektive idrottsplatsen, finns långa siktlinjer. Från Husarvägen ges god utblick över hela centrumområdet över de öppna parkeringsplatserna. Diagonalt från rondellen vid Kyrkvägen finns en lång siktlinje söderut, mot det nya landmärket Dragonhuset och de bakomliggande skivhusen. Från korsningen Husarvägen - Drabantgatan finns en lång siktlinje över centrala Väsby mot Runby, i vilken pyramiden som markerar läget för stationen samt vattentornet vid Runby och den bakomliggande skogen tecknar sig.

Senare tids stadsplaner har infört ett nytt förhållningssätt till siktlinjer genom kvarteren, genom att nya byggnader placeras som fondmotiv i slutet av siktlinjen. Det markerar slut för den pågående stadsutvecklingen men otydliggör samtidigt mötet med de äldre, bakomliggande stadsmiljöerna.

En lång siktlinje går från Blå parken diagonalt över dagens centrums parkering mot bakomliggande skogs- och bebyggelseområden.

Långa siktlinjer genom de nya stadskvarteren mot äldre skivhus som bildar fondmotiv på höjden.

Fyrklöverområdet, som är under uppförande, är planerat med en rätvinklig kvartersstruktur som skapar långa siktlinjer genom kvarteren över centumparkeringarna norrut mot den äldre bebyggelsen vid Herrgårdsvägen. I denna vy är mötet mellan det äldre jordbrukslandskapet och de omgivande höjdkullarna fortsatt tydligt. Skivhusen som markerar terrängens stigning utgör fondmotiv i vyn.

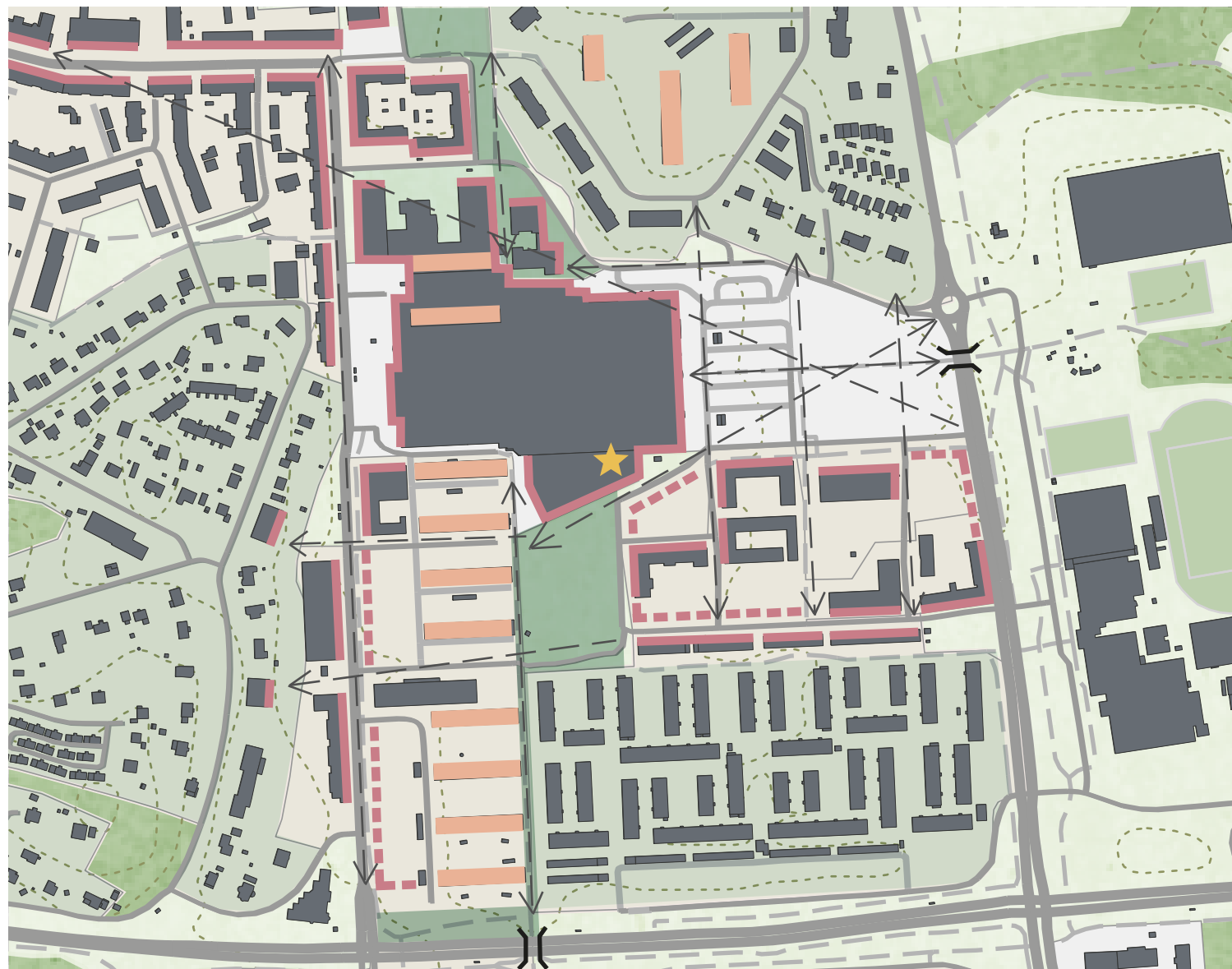
Ett nytt flerbostadshus i Folkparksområdet bildar bakre fondmotiv i siktlinjen över Dragonvägen.

Stadsbilsanalys

Stadsbilsanalys

- ★ Hög byggnad, landmärke
- Högre byggnader i grupp, fondmotiv
- Byggnad
- Byggt front mot gata / allmän plats
- - - Stadsutvecklingsområde, framtida byggt front
-)) Gång- och cykeltunnel
- Siktlinje
- Anlagd park / parkstråk
- Naturmark
- Annan grönyta
- Privata trädgårdar / hus i park
- Kvartersbebyggelse
- Torgyta, parkering

Nulägesbeskrivning - Centrumbebyggelse

Vårdcentralen

Vårdcentralen består av en kombination av en envånings- och en fyrvåningsdel. Den översta våningen mot Dragonvägen är utförd med ett indrag och en terrass.

Lågdelen fasad är uppför med en mörkt grå puts och karaktäriseras av regelbundna fönsterband, med små glas, mot alla gator, enlufts-fönster utan spröjs i vit aluminium samt vit profilerad plåtbeklädnad mellan fönster. En av gårdsfasaderna har blekt rosa partier med lägre bröstning, mot parken som är indragen från kyrkvägen. Både högdelen och lågdelen har platta tak. Troligen utförda med papptak. Två kraftiga installationstrummor är placerade på taket. Karaktäristiskt för byggnaden, såväl högdelen som lågdelen, är det klarblå utkragande bandtäcka plåttaket. Vårdcentralens plåtfasad är starkare i kulör jämfört med skivhusen längs Dagonvägen. Huvudentrén är placerad i en glasad del av lågdelen mot söder. Dagens entrébyggnad har tillkommit i senare tid. Samma klarblå utkragade plåt återkommer över huvudentrén. Högdelen består även den en mörkt grå puts, den utkragade blå plåten återkommer på varje våningsplan, vilket gör att byggnaden upplevs flikig. Även högdelen har fönsterband, liksom lågdelen, som symmetriskt inordnar sig med olika höjder.

Högdelen fasad mot väster har ett burspråk i tre våningar med ett småspröjsat glas samt fönster av aluminium. De raka vinklarna i burspråket kontrasterar mot byggnadens övriga svängda former. Byggnaden har en horisontal utbredning och upplevs förankrad med en rejäl grå sockel. Planformen är oregelbunden med två indragna gårdspartier med planteringar av buskar och träd samt belagd med stenplattor/gångar.

Byggnadens lågdelen har en stor grönyta ut mot Kyrkvägen.

Bevarandestatus

Som helhet så bedöms vårdcentralen, såväl högdelen som lågdelen, utifrån sin exteriör vara mycket välbevarad. Få förändringar har genomförts avseende byggnadens fasad sedan den uppfördes och utifrån den ursprungliga utformningen. Detta undantaget fönster- och dörrpartier som bytts ut samt att entrédelen mot söder byggts om. Vårdcentralens bevarandestatus bedöms därför vara hög.

Gårdsmiljön har en välbevarad planstruktur och delvis bevarade delar av äldre markbeläggning, men växtmaterialet har bytts ut.

Högdelen sedd från korsningen Dragonvägen/ Kyrkvägen. Byggnaden har en stark blå kulör.

Byggnadens karaktäristiska taköverhäng.

Lågdelen sedd från Kyrkvägen.

Nulägesbeskrivning - Centrumbebyggelse

Skivhusen längst Dragonvägen

Längs Dragonvägen löper tio skivhus med gaveln mot gatan. Samtliga byggnader utom de två sydligaste är täckta med ljusblå plåt i varierande nyans. Byggnadernas fasader uppfördes ursprungligen med varierande nyanser av blått som över tiden bleknat på grund av åldrande. Byggnaderna har alla fönsterband mot norr och balkonger mot syd. Balkongerna har fronter i liknande plåt som övrig fasad försedda med ett rektangulärt ljusinsläpp av plexiglas. Merparten av balkongerna är idag inglasade. Med undantag från de två nordliga och de två sydliga skivhusen så har samtliga byggnader bottenvåning av gult glaserat kakel med kakelklädda pelargångar mot väst. Entréerna är placerade på långsidorna mot söder i de mellan husen bildade gårdarna. Entréerna är indragna och även dessa utförda med gult kakel och har väld vägg efter formen av trapphuset samt glasbetong som omfattar portarna.

Byggnaderna har fönster som är regelbundet placerade i fasaden, fönster är utförda som enlufts med plåtbeklädnad i stark grön färg samt blått i de två nordligaste byggnaderna. Taken är platta och klädda med asfaltspapp. De två skivhusen mot norr avviker genom att de är uppförda i samband med centrumbyggnaden. De båda är direkt sammanbyggda med centrumbyggnaden som sockelvåning. Bottenvåningen synlig mot väst med en betongkonstruktion av synliga brädformer från gjutning. Ett yttre trapplopp i mörkblått löper längst bottenvåningen. Mellan den sjätte och sjunde byggnaden har en servicebyggnad uppförts om en – två våningar, utförd i samma gula kakel som byggnadernas bottenvåningar. Byggnaden har en rektangulär planform med pulpettak i svag lutning mot öster.

Bevarandestatus

Åtta av de tio ursprungliga skivhusen är utifrån ett övergripande perspektiv välbevarade och ursprungliga i sitt utförande. Den huvudsakliga karaktären är bevarade, som hänger ihop med bebyggelsens struktur och volym.

Förändringar av detaljer avseende material är genomförda, där inglasning av balkonger och ombyggnad av entréer har haft störst negativ påverkan.

De två sydligaste byggnaderna bedöms vara förvanskade i samband med tidigare renovering. Detta eftersom de väsentligt förändrats avseende vitputsade fasader, fönster är bytta och bemålade med blå putspartier mellan fönsterna. Bottenvåningen är klädd i grå klinker och balkongfronterna är bytta mot blankt fasadmateriäl av glas eller plast med ett rutmönster med främmande karaktär.

Skivhusen inom planområdet är inte skyddade för sitt kulturhistoriska värde i detaljplan.

Skivhusen är 10st och placerade på rad längst Dragonvägen.

Skivhusen sedda från Blå parken.

Mellan husen bildas gröna skyddade gårdar.

Nulägesbeskrivning - Centrumbebyggelse

Centrumbyggnaden

Byggnadens fasad är uppbyggd av mörkbrunt tegel. Takmaterialet är skiftande av plåt och papp. Dörr och fönsterpartier är av aluminium. Södra, östra och västra entréerna är markerade med röda skärmtak och neonbelysning med texten Väsby centrum.

Västra entrén vetter mot Dragonvägen. Mellan väg och entré finns parkeringsplatser. Östra entrén har en mer markerad entréport och mot denna fasad ansluter en större parkeringsplats.

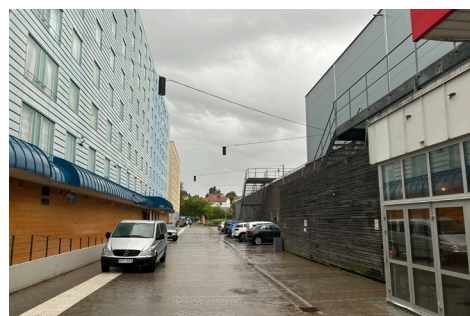
Norra fasaden är till stor del sammanbyggd med vårdcentralen undantaget ett lastintag invid Vilunda kyrka i nordöst. Södra fasaden utgörs av en gränd längst med en av de blå skivhusen, en mindre entré samt är sammanbyggt med ett nyare guldfärgat kvarter. Centrumbyggnaden är tillbyggd vid flera tillfällen.

Bevarandestatus

Centrumbyggnadens bevarandestatus bedöms vara lågt på grund av att den är om-, till- och påbyggd vid flertalet tillfällen sedan uppförandet under tidigt 1970-tal.

Centrumbyggnadens västra entré med blått skivhus i bakgrunden.

Gränd som bildas mellan centrumbyggnadens södra fasad samt en av de friliggande skivhusen längst Dragonvägen.

Centrumbyggnaden är nästan sluten mot norr förutom ett lastintag.

Entré från öst med stor anslutande parkingsplats.

Nulägesbeskrivning - Centrumbebyggelse

Vilunda kyrka

Kyrkobyggnaden har en brutalistisk stil med munkförband i rödbrunt tegel och asymmetriskt fjarilstak. Fönstersättningen är varierande med överljus i kyrksalen, repetitiv ordning i övriga delar. Fasaden är i större delen sluten och sparsmakad i sin utsmyckning så när som på en rad synliga takbjälkar. Kyrkan har ett klocktorn med sexkantig överbyggnad i koppar. Församlingshemmet är sammanbyggt med kyrkan vilket bildar en innergård. Församlingshuset är uppfört i likvärdigt rödbrunt tegel.

Kyrkans placering upplevs något trängd mellan väg, centrum och vårdcentral. Mellan vårdcentral och kyrka löper en gång kantad av träd från centrumbyggnaden. Den norra fasaden har en asymmetrisk taksiluett, taket är flackt med ett centererat fall. Fasaden är sluten med endast en håltagning i form av en ekport. Ett enklare kors av metall pryder fasaden.

Mot öst är kyrkan som mest nåbar och exponerad. Här syns hela kyrktornets volym, kyrksalen med fönsterband och synliga takbjälkar. Här finns en lågdel som förbinder kyrkan med församlingshemmet, en öppning i denna del leder in till kyrkans innergård. Församlingshemmet har en glas entré med skärmtak av plåt och rödmålat trä. Församlingshemmets tak är flackt och täckt av plåt. I fasaden lyder en text i gulmetall: *Vilunda Kyrkcentrum*. Mellan vägen och kyrkobyggnaderna är flera parkeringsplatser anlagda på asfalt.

Fasaden mot söder är för allmänheten knappt synlig och vetter mot centrumbyggnaden i en med galler avspärrad grön gränd. Här följer

Kyrkcentrums innergård. Här syns murar som omringa gården samt sammanbinder kyrksalens byggnad med församlingshemmet.

fönstersättningen i församlingshemmet fasaden mot öst.

Bevarandestatus

Vilunda kyrka, såväl kyrka som församlingsdel och torn, som helhet bedöms vara mycket välbevarad utifrån sin ursprungliga utformning. Få förändringar har genomförts såväl exteriört som interiört.

Kyrkan bedöms välbevarad utifrån både material, struktur och sin tillhörande yttre miljö. Idén om kyrkan som ett kyrkcentrum centralt placerat, förverkligas enligt intentioner och har bevarats tills idag. Kyrkans arkitektonska idé har förvalts och bevarats väl. Kyrkans bevarandestatus bedöms vara hög.

Vy från innergård med en av de tio blå skivhusen i fonden.

Kyrktornet från öst, kyrksalens överljus samt synliga takbjälkar i bild.

Identifikation av kulturhistoriskt värde

Kulturhistoriskt värde

Begreppet kulturhistoriskt värde definieras av Riksantikvarieämbetet som *"de möjligheter materiella och immateriella företeelser kan ge vad gäller att inhämta och förmedla kunskaper om och förståelse av olika skeenden och sammanhang - samt därigenom människors livsvillkor i skilda tider, inklusive de förhållanden som råder idag"*.

Kulturhistoriskt värde definieras här med utgångspunkt i tre huvudkriterier: Möjlighet till kunskap och förståelse, kulturhistorisk helhet och kulturhistorisk relevans. Bedömningen av det kulturhistoriska värdet är förankrad i historiken och de kulturhistoriska sammanhang som avgränsas där. De tre kriterierna fungerar som olika ingångar till en samlad bedömning och förklaring av kulturhistoriska värden utifrån vilka berättelser som kulturmiljön har potential att förmedla.

Bedömningen av det kulturhistoriska värdet är förankrad i historiken och de kulturhistoriska sammanhang som avgränsas där. Ett grundligt utforskande av områdets kulturhistoria är en förutsättning och själva fundamentet till denna värdering.

Landsbygd blir stad - "De stora programmens tid" - Samhällshistorisk värde

Stadsplan och bebyggelse inom det aktuella planområdet och dess närhet är i huvudsak tillkommen under de s.k. rekordåren (1960-75) och inom ramen för miljonprogrammet (1965-75). Det har därmed som helhet ett högt samhällshistoriskt värde som en del i den större historiska berättelsen om välfärdslandet Sverige under 1900-talet. Värdet förstärks av den pedagogiska tydligheten i det förhållandevis välbevarade, och till stadsplan och arkitektur konsekvent utförda, området. Tillsammans med andra delar av Upplands Väsby centrala delar kan planområdet avspegla stadsplanekonstens utveckling under hela 1900-talet, som består av skilda byggnadsområden i olika strukturer och koncept.

Utvecklingen inom Väsby centrum var ett tidstypiskt fenomen som sammanhör med den kraftiga utbyggnaden av samtida bostadsområden i Upplands Väsby. Det nya handelscentrumet skulle förse den växande befolkningen med varor och tjänster inom den lokala orten. Trots senare tids utveckling, i form av förtätningar, ombyggnader och rivningar av enskilda byggnader/platser så är platsens historiska utveckling, framför allt från 1960-70 talet, fortsatt väl avläsbar inom planområdet/utredningsområdet. Dessa beståndsdelar bildar tillsammans en värdefull helhetsmiljö - "till innehållet en småstad".

Värdebärande delar

- Kombinationen av höga skivhus i sekvens och den låga centrumbebyggelsen, vårdcentralens hög- och lågdelar tillsammans med kyrkobyggnaden utgör värdefulla delar av den samplanerade helheten i Väsby centrum.
- Området är typiskt för senare 1960-talets och 1970-talets utveckling, med ett storskaligt, strukturalistisk och rationellt planmönster.
- Tydliga riktningar och funktionsseparering.
- Den rätvinkliga och repetitiva planerna.
- Trafikhierarki, med prioritering av bilen, markparkering mot gata. Trafikseparering med bilfria gårdar, GC-stråk och tunnlar under upplyfta huvudvägar/matargator. Gator och gångstråk finns delvis bevarade medan tidigare parkrum och parkstråk är bortbyggda
- Den "introverta" karaktären med entréer vända inåt gårdarna.
- Vilundakyrka och dess församlingsbyggnad är ett kyrkocentrum vars placering idag kan upplevas inklämd i sitt sammanhang men i själva verket var en del av helhetsidén med ett samlat centrum. Detta visar på tidens ideal och idéer om hur ett centrum skulle byggas upp och vad det skulle innehålla.

Spår av äldre markanvändning - Samhällshistoriskt värde

Platsen för dagens Väsby centrum och aktuellt planområde utgjordes i äldre tid i huvudsak av uppodlad åkermark - Vilunda gårde tillhörande Vilunda gård.

Den lantliga prägel bibehölls på platsen in på 1960-talet. Idag finns enstaka spridda spår kvar från den agrara epoken som är värdefulla och kan berätta om platsens äldre historia. Detta tar sig uttryck i den tidigare odlingsgränsen mot norr, som idag motsvaras av Kyrkvägens sträckning, men även delar av Husarvägen som i äldre tid gick mot Stora Vilunda.

Bevarade delar av bebyggelsen från Stora Vilunda gård ligger direkt norr om planområdet och uppfördes 1674. Det var på Stora Vilundas marker som större delen av Upplands Väsby anlades. År 1903 köpte Anton Tamm säteriet och lät utveckla samhället i takt med att fabriken Optimus framväxt. Säteriets historia utgör en viktig del i berättelsen om Väsby ursprung och utveckling.

Den öppna och obebyggda karaktären på parkeringen har ett visst värde som en erinring om den tidigare öppna odlingsmarken. Den avsmalnande planen mot nordväst visar dalgången med bevarade skogspartier på höjder. Upplevelsen av dalgången är delvis bevarad i kontrasten mellan de vida, öppna, svagt sluttande parkeringarna på f.d. gårdet mot bostäderna på kullen och bortom Stockholmsåsen i norr.

Identifikation av kulturhistoriskt värde

Platsen utgör en del av/kan visa på en utveckling från Vilunda gårde/den agrara socken, via ett modernt stationssamhälle nära huvudstaden och fram till det vi ser idag, det vill säga kombinationen av bostäder, handelscentrum och kontor.

Den kulturhistoriska relevansen sett till ett lokalt perspektiv är mycket hög.

Värdebärande delar

- Kontrasten mellan ett öppet flackt f.d. gårde, kringliggande höjder och den äldre odlingsgränsen längs kyrkvägen.
- Långa siktlinjer i dalens längdriktning gör den flacka topografin avläsbar.
- Äldre bevarade vägsträckningar.
- Mötet med Folkparksområdet i väst utgör gröns för den äldre odlingsmarken.

Storskalig och repetitiv modernism - Miljöskapande och arkitektoniskt värde

Upplevelsen av planområdet och dess närområde är sammansatt. Trots en omfattande bebyggelseutveckling från mitten av 1900-talet och frammåt så är det fortfarande möjligt att delvis uppleva de kringliggande skogsklädda höjderna som omgav tidigare odlingar på platsen som fond till utblickar.

Bebyggelsen inom utredningsområdet har en mångfald av uttryck, som dels kommer sig av att den ursprungliga bebyggelsens hade flera olika funktioner, dels på grund av senare genomförda förtätningar. Upplevelsen av bebyggelse och vegetation som en helhet är värdefullt. Den senmodernistiska arkitekturen och gestaltningen, där olika bebyggelsegrupper kontrasterar i höjd och utsträckning, ofta dock med samstämmiga fasader inom samma bebyggelsegrupp skapar en modernistisk helhetsupplevelse.

Värdebärande delar

- Kombinationen av de högre skivhusen och den lägre centrumbebyggelsen. Den varierande byggnadsskalan med höga och låga volymer.
- De två höga skivhusen, såväl bostäderna som kontoren, är uppförd och utformad som en del av centrumbyggnaden. Placeringen tillsammans med husens volym gör att anläggningen får betydande miljöskapande/stadsbildsmässiga och arkitektoniska värden. Skivhusen utgör individuellt och sammantaget ett monumentalt landmärke och framträdande inslag längs Dragonvägen. I vissa vyer även med en viktig fondverkan.
- Arkitekterna har utifrån givna förutsättningar lyckats ge kvaliteter åt den rationellt uppförda bebyggelsen. Den utgör ett tydligt exempel på 1960- och 70-talens monumentala stadsbyggnad. Centrumbyggnaden är mycket tidstypisk och har en i grunden saklig struktur
- Fasadplåt i blåa nyanser, etc. var tidstypiskt för 1960-70-tals arkitekturen och kan fortfarande upplevas i flera av byggnaderna inom planområdet. "Glada färger på tunn plåt".
- Centrumbyggnaden och kyrkan har en tidstypisk och delvis omsorgsfull gestaltning med i huvudsak mörka tegelfasader och kontrasterande fasaddetaljer, ofta plåt, för att betona fasaddelar.
- Vårdcentralen har en tidstypisk och delvis omsorgsfull gestaltning.
- Även markbeläggning och val av växtlighet, framför allt vid kyrkan är tidstypiska och bidrar till anläggningens miljöskapande värde. I övrigt är en stor del av äldre grönsstrukturer borttagen, vegetationen utbytt till modernare snitt i nya parkmiljöerna. Välbevarade och värdefulla delar finns bevarade mot Mälarvägen, Vilundaparken och delvis längs Dragongången.

Rekommendationer - Att ta tillvara och utveckla

Att ta tillvara och utveckla

Upplevelsen och avläsbarheten av den samlade bebyggelsen och landskapet, d v s Väsby centrum som helhet, omfattandes skivhus, centrum, kyrka m.m. ihop, utgör den viktigaste kulturhistoriska aspekten att tillvarata under fortsatt utveckling av området.

Detta kan ske genom olika typer av anpassningar i den nya kvartersstruktur som föreslås, avseende främst utformning, placering och volymverkan. Generellt behövs ytterligare utredning och volymstudier för att avgöra vad som är en väl anpassad och lämplig höjdskala.

Säkerställa siktlinjer

- De långa siktlinjer som finns längs den äldre stadsplanens raka kommunikationsstråk bör bevaras. De äldre långa öst-västliga kommunikationsstråken från centrum till idrottsområdet respektive mot Suseboparken bör behållas inom planområdet och utgöra grund för den nya kvartersstrukturen. Stråken medger att långa siktlinjer mot centrum från Husarvägen kan bevaras.
- Kyrkvägens sträckning i gränsen mellan tidigare åkermark och brynzon mot norr bör bevaras. Detta innebär att den fria sikten mot kyrkobyggnaden i fonden värnas.
- Den nya kvartersstrukturen och dess bebyggelse bör anpassas mot och respektera de långa siktlinjer som finns i nord-sydlig riktning mot de tre skivhusen på höjden vid Herrgårdsvägen.
- Den långa vyn över centrum, med skivhusen i fonden och Folkparksområdet som tecknar sig på andra sidan bakom centrum, bör vara fortsatt avläsbar från valda punkter längs Husarvägen.

Anpassad höjdskala och volymverkan

- De nya volymerna bör hålla en i huvudsak enhetlig höjdskala inom vilken en viss variation kan tillåtas, främst mot det inre av området eller vid betydande entrépunkter.
- Höjdskalen bör ansluta till redan uppförda stadskvarter på den före detta skoltomten, d v s söder om planområdet. Detta främst för att inte riskera att bebyggelsen dominerar över skivhusen.
- Påbyggnader på centrumbyggnaden bör hållas låga, högst två våningar över ursprunglig takhöjd, för att inte konkurrera med skivhusens skala och siluettverkan.
- Det under senare tid uppförda Drabantehuset bör vara fortsatt synligt från håll, som ensamt landmärke och centrummarkör, både i kontrast mot och som komplement till de äldre skivhusen. Nya hus bör i skala och placering inte utmana dessa funktioner.
- Ny bebyggelse längs Kyrkvägen vid vårdcentralen, norr om det sista skivhuset, bör underordnas skivhusets skala för att inte förta dess fondverkan sett norrifrån.
- Skivhusens enhetliga utformning och regelbundna rytm bör respekteras vid placering och utformning. Respektera skivhusens placering och fondverkan i den äldre planstrukturen, där dessa fortfarande går att uppleva. Bevara den karaktärsfulla upplevelsen av sekvensen av skivhus.

Anpassad utformning och planstruktur

- Ny bebyggelse bör i mötet med omgivande äldre stadslandskap – d.v.s. mot centrum, Kyrkvägen och Husarvägen – inordna sig i den äldre planstrukturens karaktärsdrag; detta innebär en enkel, repetitiv och rationell planutformning och sammanhållen volymverkan.

- Inom kvarteren och mot det redan etablerade stadsutvecklingsområdet i söder kan större variation medges i utformning, volymverkan och grad av slutenhet/öppenhet inom kvarteren.
- Generellt gäller att respektera den sakliga byggnadsarkitekturen med bl. a. långa horisontella linjer, platta tak och ett fåtal material- och kulörval. Den nya bebyggelsen bör förhålla sig till den repetitiva stadsbilskaraktären samt utgöra ett arkitektoniskt sammanhållet tillägg.
- Ny bebyggelse mellan och i anslutning till vårdcentralen och kyrkan bör i sin utformning och volymverkan förhålla sig till båda dessa äldre miljöer/byggnader.
- Vid införande av ett nytt öst-västligt stråk för angöring norr om det sista skivhuset, på platsen för vårdcentralens lägdal idag, bör stråket ges en offentlig och bearbetad utformning. Platsen bör utformas som en del av ett nytt entrérum mot kyrkan. Stråket bör regleras till allmän plats i detaljplan för att säkerställa allmänhetens tillgång.
- Bevara öppenheten runt kyrkan och centrumbyggnaden som visar på den ursprungliga relationen mot omgivande park- och parkeringsytor, vilket kan berätta om åkerlandskapets öppenhet i mötet med omgivande höjdkullar.
- Centrumets västra entrétorg bör hållas fortsatt fritt från bebyggelse för att hantera och anpassas efter mötet mellan alla de kringliggande bebyggelseområdena. Det kontrastfulla mötet mellan centrum och villorna i Folkparksområdet bör bevaras. Centrum kan med fördel öppnas upp och större ytor för torg eller parkfunktioner återinföras på platsen för att skapa fler vistelseytor, liksom tidigare i centrumets historia.

- Generellt gäller att de för Upplands Väsby karaktärsgivande gatuplanteringarna utgör en kvalité i stadsbilden att arbeta vidare med längs huvudstråken i samband med den nya bebyggelsen.

Kulturhistoriskt skydd

- Vårdcentralens högdal och kyrkan med tillhörande utemiljö bör bevaras i sin helhet. Skyddsbestämmelser bör införas i plan för kyrkan avseende fasad, utemiljö och interiörer.

Rekommendationer - Att ta tillvara och utveckla

Urval vyer med kulturhistoriskt värde

Vystudie

För att kunna bedöma projektområdets rumsliga förhållande till den omgivande stadsstrukturen analyseras i utredningen fem vyer. Vyerna representerar välfrekventerade platser med direkt sikt mot projektområdet. Vyerna har valts då de representerar hur projektområdet upplevs från omgivningen i punkter där identifierade kulturhistoriska värden framträder i miljön.

Vystudien redovisar utpekade kulturhistoriska värden i befintlig situation. När ett nytt bebyggelseförslag tas fram kan förslagets påverkan studeras från samma punkter. Förslagen redovisas då med fördel som fotomontage där nya husvolymer placerats in i befintlig mark och vegetation och påverkan analyseras och beskrivs. Vystudien utgör därmed ett arbetsunderlag i planarbetet för att pröva olika alternativ och göra avvägningar med hänsyn till befintliga kulturhistoriska värden.

Urval av vyer

Kartan till höger redovisar de vypunkter som redovisas i denna del.

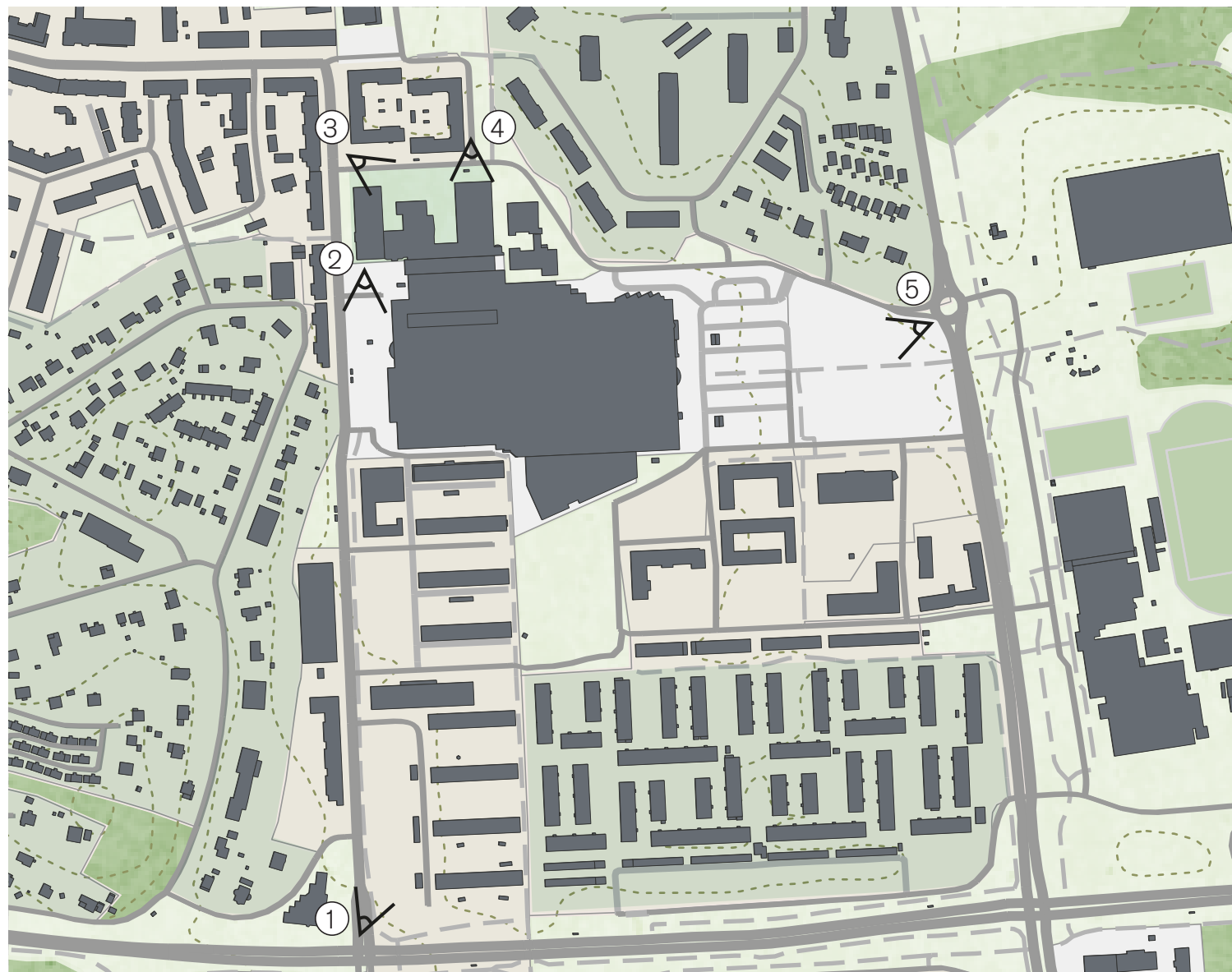
Vy 1 - Vy norrut från Dragonvägen/ Mälärvägen.

Vy 2 - Vy söderut mot centrumbyggnadens västra entré.

Vy 3 - Vy mot vårdcentralen från Dragonvägen / Skolvägen.

Vy 4 - Vy från Skolvägen söderut.

Vy 5 - Vy mot centrum från Husarvägen/ Skolvägen.

Vy 1

Vy norrut från Dragonvägen / Mälarvägen

Kulturhistoriskt värde i vyn

- Den långa fria siktlinjen längs Dragonvägen med 2000-talets bebyggelse i fonden. Bakom dessa syns skog på bakomliggande bergspartier i siluetten.
- De förhållandevis homogena höjdskalen på den högre bebyggelsen längs västra respektive östra sidan av Dragonvägen.
- Sekvensen av skivhus öster om Dragonvägen. Skivhusen utgör individuellt och sammantaget ett monumentalt och framträdande inslag med fondverkan mot Dragonvägen.
- Kombinationen av de högre skivhusen och lägre komplementbyggnader/servicebyggnad. Den varierande byggnadsskalan med höga och låga volymer.
- Den fria sikten mellan Dragonvägen och Dragongången kan anas genom den regeblundna rytmen av öppna gårdar med uppvuxna trädvolym mellan skivhusen.

Vy 2

Vy söderut mot centrumbyggnadens västra entré

Kulturhistoriskt värde i vyn

- Kombinationen av höga skivhus i sekvens och den låga centrumbebyggelsen. Skivhus utformad som en del av centrumbyggnaden.
- Upplevelsen av den typiskt modernistiska arkitekturen, med högdal och lågdal integrerade.
- Kontrasterande fasadmaterial och varierande och tidstypisk färgsättning.
- Platsens öppna möte med Dragonvägen.

Vy 3

Vy mot vårdcentralen från Dragonvägen / Skolvägen

Kulturhistoriskt värde i vyn

- Vårdcentralens kombination av hög- och lågdelar med mellanliggande gårdsrum, delvis tillsammans med sommartid av lövträd dolda kyrkobyggnaden, utgör värdefulla delar av den samplanerade helheten i Väsby centrum.
- Vårdcentralens placering i kvarterets hörn, tillsammans med höjdskalan gör att anläggningen får betydande miljöskapande, stadsbildsmässiga och arkitektoniska värden.
- Vårdcentralen har en tidstypisk och delvis omsorgsfull gestaltning. Arkitekturen är ett typiskt uttryck för senare 1960-talets och 1970-talets utveckling, med ett storskaligt och strukturalistisk uttryck.
- Den oregelbundna och öppna planformen på kvarteret med mellanliggande trädgårdsrum gör att den uppvuxna vegetationen ger karaktär till gaturummet.

Vy 4

Vy från Skolvägen söderut

Kulturhistoriskt värde i vyn

- Kombinationen av höga skivhus i sekvens och den låga centrumbebyggelsen, vårdcentralens låga envåningsskala tillsammans med kyrkobyggnaden utgör värdefulla delar av den samplanerade helheten i Väsby centrum.
- Området är typiskt för senare 1960-talets och 1970-talets utveckling, med ett storskaligt, strukturalistisk och rationellt planmönster.
- Kontrasterande fasadmaterial och varierande och tidstypisk färgsättning.
- Platsens öppna möte med Kyrkvägen och den gröna utemiljö runt kyrkan med klippta häckar i mötet med centrum.
- Det raka gångstråket som förbinder Suseboparken med centrum över Kyrkvägen. Stråket har en förlängning genom centrum vidare söderut.

Vy 5

Vy mot centrum från Husarvägen / Skolvägen

Kulturhistoriskt värde i vyn

- Delvis bevarad upplevelse av äldre skivhusen i sekvens längs Dragonvägen, kombinerad med den låga centrumbebyggelsen. Skivhus utformad som en del av centrumbyggnaden.
- Den öppna vyn över parkeringen som en erinran om den tidigare åkermarken.
- Drabantehuset som centrummarkör och nytt landmärke.
- Drabantekvarterets nedtrappande volymer och anpassning i skala mot skivhusen.
- Den delvis bevarade grönstrukturen med trädplanterade grässlåtar mot Kyrkvägen.
- Fri sikt över centrumbyggnaden mot Folkparksområdets uppvuxna vegetation, som bildar en bakre siluett i vyn.
- Kyrkvägens sträckning som markerar gränsen mot det tidigare odlingslandskapet.

Källor

Litteratur

Ahlqvist, Lars-Göran & Lönnqvist, Lena, *Så byggdes Väsby: en 30-årskrönika i ord och bild*, Kommunen, Upplands Väsby, 1983

Bratt, Peter (red.), *Upplands Väsby: kulturhistoriska miljöer*, Stift. Stockholms läns museum, Stockholm, 1988

Hall, Thomas (red.), *Rekordåren: en epok i svenskt bostadsbyggande*, 1. uppl., Boverket, Karlskrona, 1999

Nordström, Alf & Curman, Johan, *En bok om Upplands Väsby*, Upplands Väsby kulturnämnd, Upplands Väsby, 1973

Olausson, Ingrid, *Upplands Väsby 50 år: ett stycke svensk nutidshistoria*, Upplands Väsby kommun, Upplands Väsby, 2002

Selling, Gösta, *Säterier och gamla gårdar av kulturhistoriskt värde inom Stockholms stads icke planlagda område och bland stadens lantegendomar*, 1. uppl., Almqvist & Wiksell, Uppsala

Söderlind, Jerker & Skoglund, Per, *Stockholms satelliter: rekordåren 1960-1979*, Byggförl., Stockholm, 2000

Unnerbäck, R. Axel, *Kulturhistorisk värdering av bebyggelse*, 1. [uppl.], Riksantikvarieämbetets förl., Stockholm, 2002

Arkiv

Upplands Väsby kommunarkiv och bygglovarkiv

Internet

Bebyggelseregistret:

<http://www.bebyggelseregistret.raa.se/bbr2/sok/search.raa>

Digitalt museum:

<https://digitaltmuseum.se/>

Lantmäteriet:

<https://www.lantmateriet.se/sv/kartor/vara-karttjanster/Historiska-kartor/>

Väsbykartan:

<https://www.upplandsvasby.se/kommun-och-politik/kommunfakta/kartor/vasbykartan>

Kulturarv Stockholm:

<https://www.kulturarvstockholm.se/>

Otryckta källor

Génétay, Cissela & Lindberg, Ulf, *Plattform Kulturhistorisk värdering och urval [Elektronisk resurs] grundläggande förhållningssätt för arbete med att definiera, värdera, prioritera och utveckla kulturarvet*, Riksantikvarieämbetet, Stockholm, 2014

Optimus, Upplands Väsby, Historik och kulturhistoriskt värde, 2020-06-16, Nyréns arkitektkontor

Området Fyrklövern, kulturmiljöunderlag Dragonvägen/Kavallerigatan, Upplands Väsby, Stockholms länsmuseum, 2010

Stadsplaneutredning för centrum i Upplands Väsby kommun, 1967, Vattenbyggnadsbyrån, VBB

Upplands Väsby kulturhistoriska miljöer. Upplands Väsby kommun, Stiftelsen Stockholms läns museum, 1988

